

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA

ATASKAITA APIE DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS BŪKLĘ BEI DARBO ĮSTATYMŲ VYKDYMĄ LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮMONĖSE, ĮSTAIGOSE IR ORGANIZACIJOSE 2010 METAIS

2011 m. gegužės 18 d. Nr. NSD - 5

I. BENDROJI DALIS

1. ŪKIO SUBJEKTAI, DARBUOTOJAI, ŠALIES DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS RODIKLIAI 2010 METAIS

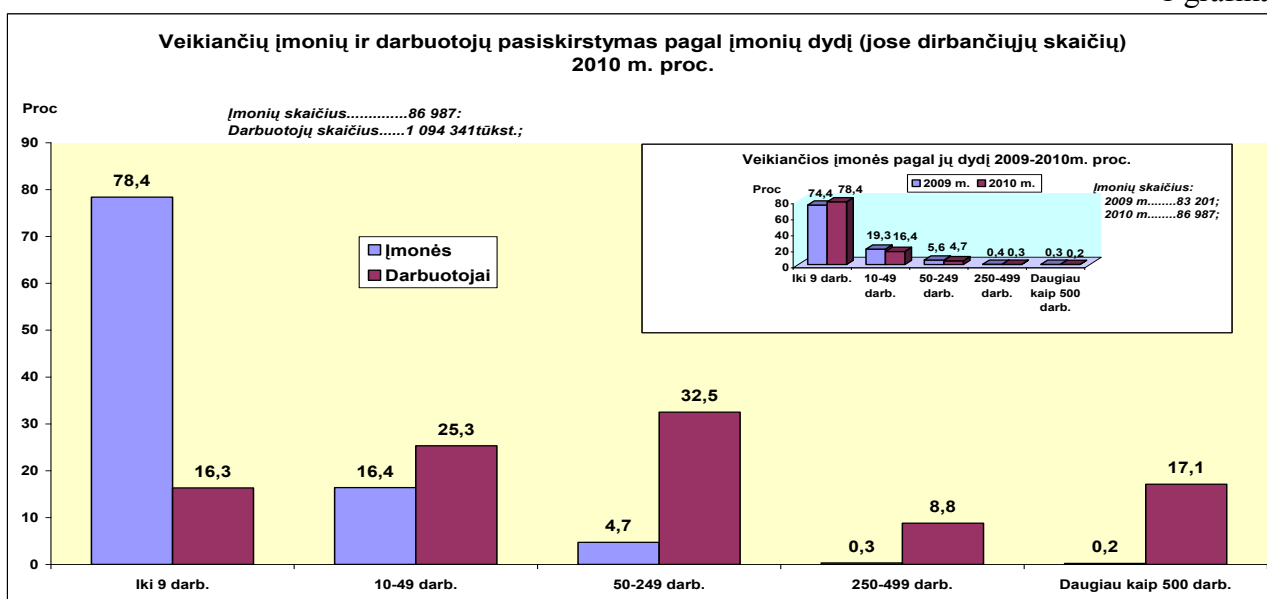
Statistikos departamento duomenimis 2011 m. sausio 1 d. šalyje veikė **86 987 įmonės**. Tai sudarė **48,5 proc. visų įregistruotų (179 355) ūkio subjektų**. Įmonėse dirbo **1 177 000 darbuotojų**.

Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro duomenimis 2011 m. sausio 1 d. **įregistruoti 108 649 ūkininkai**, tai 1,6 proc. daugiau negu 2010 m. sausio 1 d.

Iš viso Lietuvoje įregistruoti 288 004 ūkio subjektai.

Dominuoja mažos – iki 50 darbuotojų įmonės (**1 grafikas**), kurios sudaro 94,8 proc. visų veikiančių įmonių ir jose dirba 41,6 proc. (490 tūkst.) visų darbuotojų. Palyginti su 2009 m., įmonių, kuriose dirba iki 9 darbuotojų, skaičius išaugo 4 proc., o, kuriose dirba 10-49 darbuotojų sumažėjo 2,9 proc.

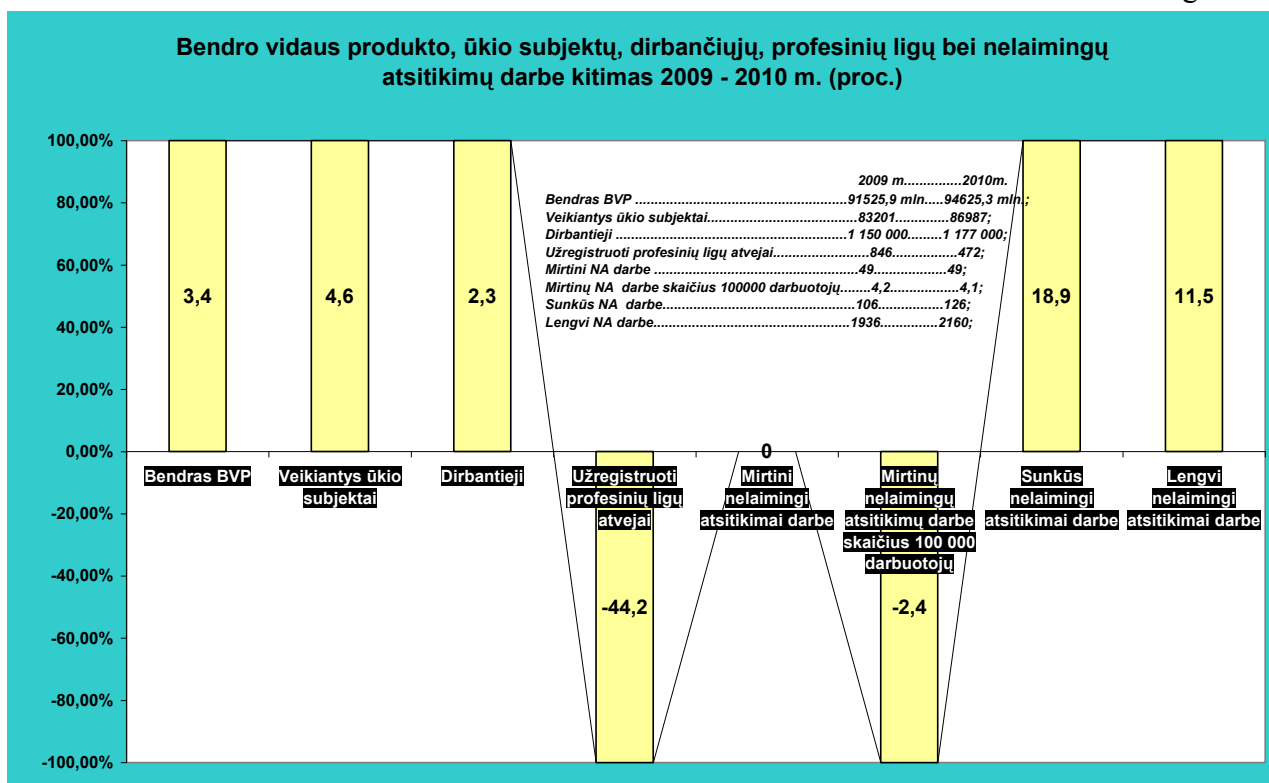
1 grafikas

Palyginti su 2009 m. (**2 grafikas**), veikiančių įmonių skaičius išaugo 4,6 proc., dirbančiųjų skaičius 2,3 proc. Taip pat padidėjo bendras nelaimingų atsitikimų darbe (toliau – NA darbe) skaičius 11,6 proc., iš jų: lengvų – 11,5 proc., sunkių – 18,9 proc., o mirtinų NA darbe skaičius išliko toks pat (49 atv.).

Bendras NA darbe skaičius, tenkantis 100 tūkst. darbuotojų (toliau – dažnumas Kd), padidėjo nuo 181,3 (2009 m.) iki 198,4 (2010 m.) arba 9,4 proc., o mirtinų sumažėjo nuo 4,2 iki 4,1 atvejo arba 2,4 proc.

Sumažėjo užregistruotų profesinių ligų atvejų – 44,2 proc.

II. DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS BŪKLĖ

2. NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE ANALIZĖ

Ataskaitiniais metais buvo vadovaujama Europos Bendrijos 2007 – 2012 m. strategijos nuostatomis, kuriose pabrėžiama, kad Bendrijos šalys per tą laikotarpį turi siekti sumažinti NA darbe dažnumą Kd 25 proc.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės strategijoje numatoma pasiekti, kad mirtinų NA darbe dažnumas Kd sumažėtų nuo 8,4 – 2006 m. iki 6,3 – 2012 m., o sunkių atitinkamai nuo 17,8 iki 13,4.

Nelaimingų atsitikimų darbe kitimas (*1 lentelė*) rodo, kad strategijoje numatyti rodikliai vykdomi.

1 lentelė

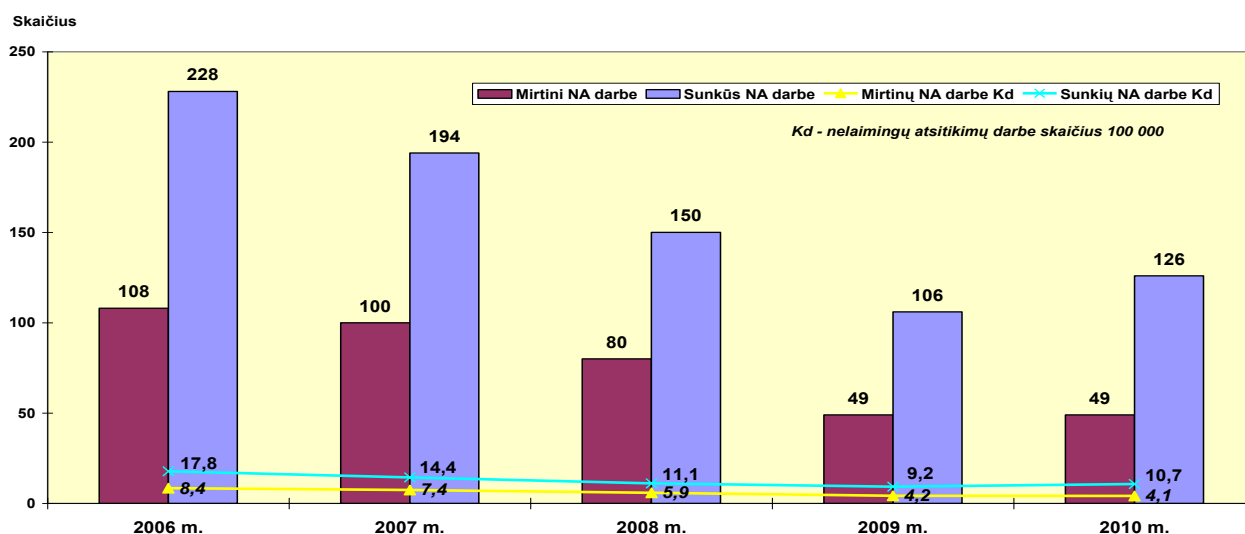
NA darbe tipas	NA darbe, dėl kurių surašyti N 1 formos aktai, skaičius ir proc. nuo 2006 m.									
	2006 m.		2007 m.		2008 m.		2009 m.		2010 m.	
	skaičius	%	skaičius	%	skaičius	%	skaičius	%	skaičius	%
Iš viso	3580	0	3679	+2,8	3327	-7,1	2093	-41,5	2335	-34,8
Lengvi	3244	0	3385	+4,3	3097	-4,5	1938	-30,3	2160	-33,4
Sunkūs	228	0	194	-14,9	150	-34,2	106	-53,5	126	-44,7
Mirtini	108	0	100	-7,4	80	-25,8	49	-54,6	49	-54,6

Sunkių ir mirtinų NA darbe duomenys (*3 grafikas*) rodo šių traumų mažėjimą ir, palyginti su 2009 m., mirtinų NA darbe Kd koeficientas sumažėjo nuo 4,24 iki 4,16 arba 1,9 proc., tačiau sunkių padidėjo nuo 9,2 iki 10,7 arba 16,3 proc.

Baltijos šalių – Lietuvos kaimynių 2010 m. bendro nelaimingų atsitikimų darbe dažnumas Kd Estijoje sudarė 563, Latvijoje – 143, Lietuvoje – 198, o mirtinų NA darbe atitinkamai 2,97; 2,76; 4,16.

Pažymėtina, kad lengvų NA darbe dažnumas Lietuvoje (Kd – 184) yra apie 20 kartų mažesnis, negu senosiose Europos Sąjungos šalyse („Eurostat“ 2004 m. duomenimis Kd vidutiniškai - 3 698 atv.).

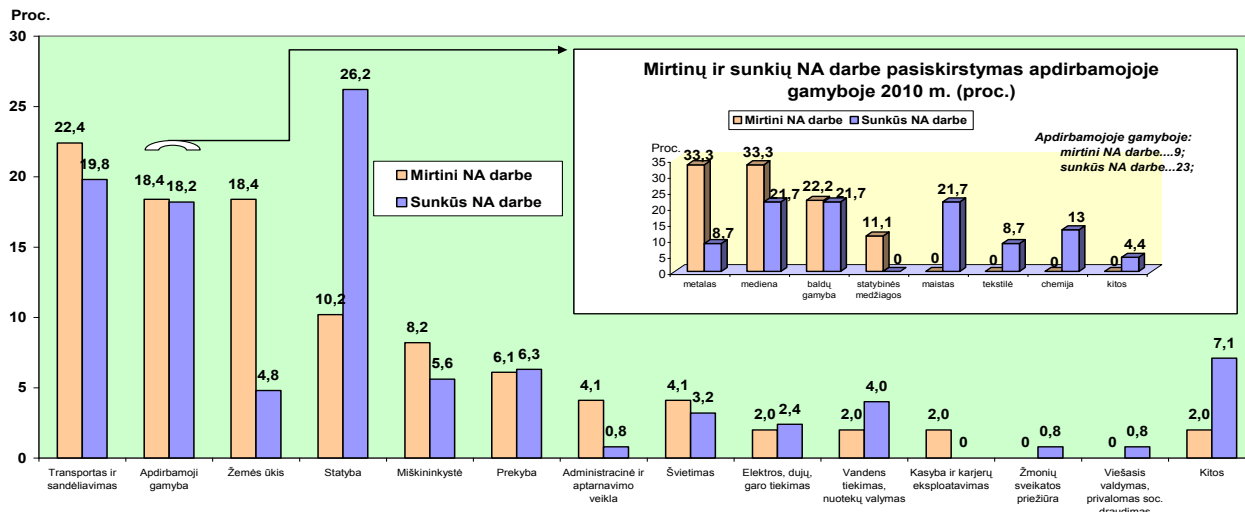
Mirtinų ir sunkių NA darbe skaičiaus ir dažnumo (Kd) kitimas 2006 - 2010 m.

Pagal įmonių ekonomines veiklas (4 grafikas) daugiausia mirtinų NA darbe įvyko transporto ir sandėliavimo (22,4 proc.), apdirbamosios gamybos (18,4 proc.), žemės ūkio (18,4 proc.), statybos (10,2 proc.), o sunkių – statybos (26,2 proc.), transporto ir sandėliavimo (19,8 proc.), apdirbamosios gamybos (18,2 proc.), prekybos (6,3 proc.) įmonėse.

4 grafikas

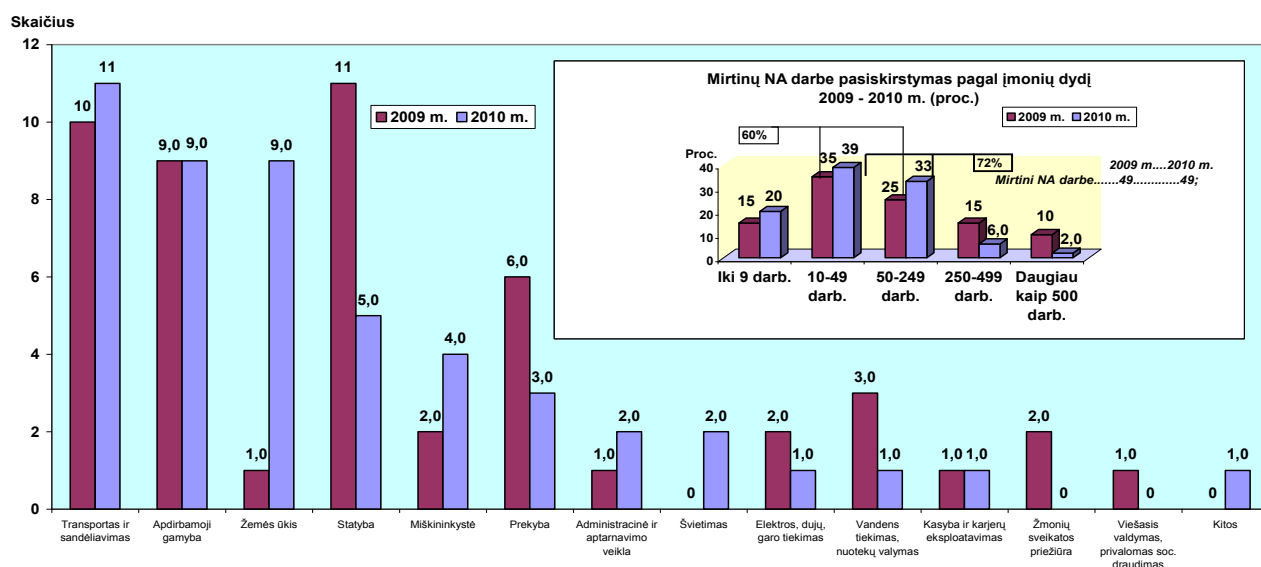
Mirtinų ir sunkių NA darbe pasiskirstymas pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis 2010 m. (proc.)

Apdirbamosios gamybos įmonėse (4 grafikas) po trečdalį mirtinų NA darbe įvyko metalo ir medienos, penktadalis baldų gamybos, dešimtadalis statybinės medžiagų sektoriuose, o sunkių – po penktadalį medienos, baldų gamybos ir maisto, po 8,7 proc. metalo ir tekstilės sektoriuose.

Palyginti su 2009 m., mirtinų NA darbe (5 grafikas) sumažėjo statybos nuo 11 iki 5, prekybos nuo 6 iki 3, vandens tiekimo nuo 3 iki 1 įmonėse, o padidėjo žemės ūkio nuo 1 iki 9, miškininkystės nuo 2 iki 4 įmonėse, švietimo įstaigose nuo 0 iki 2 atvejų.

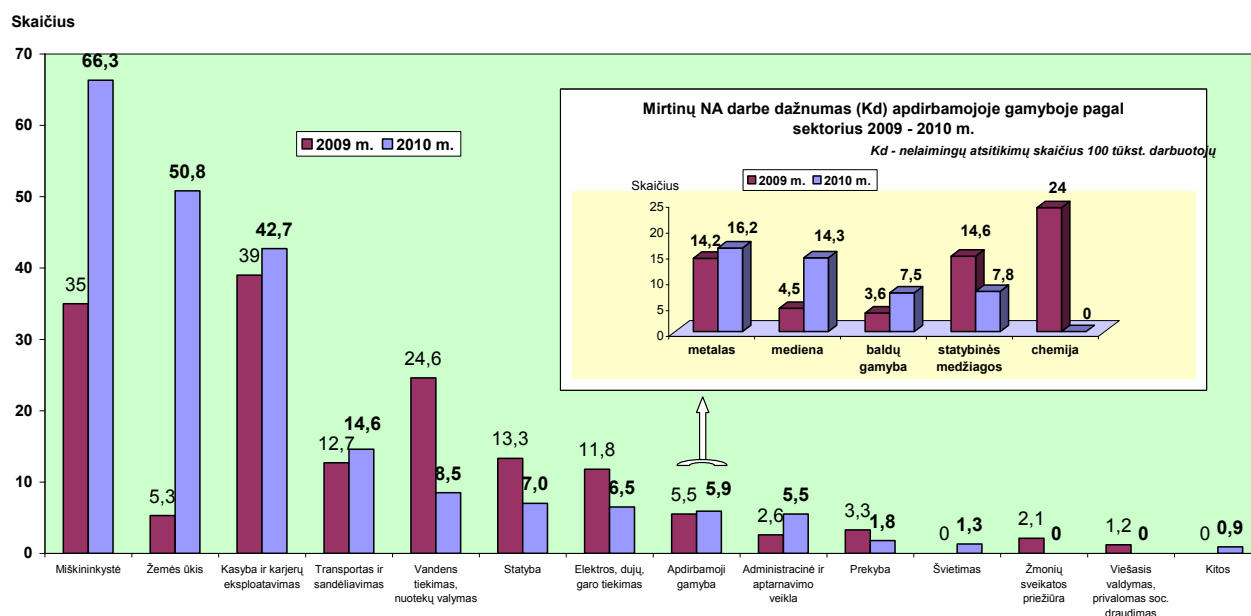
Mirtinų NA darbe pasiskirstymas pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis bei pagal įmonių dydį 2009 - 2010 m.

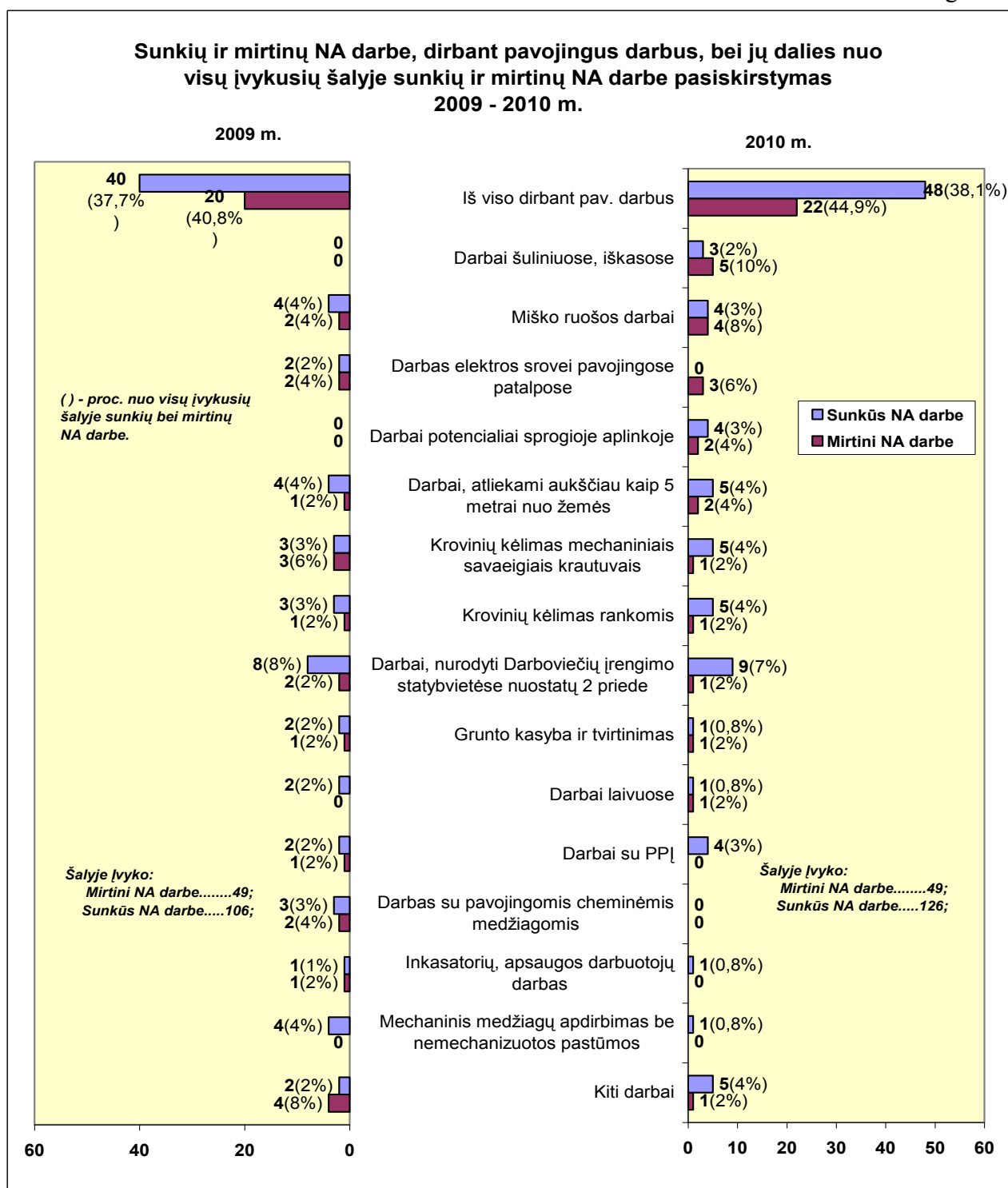
Daugiausia mirtinų NA darbe įvyko įmonėse, kuriose dirbo 10-249 darbuotojai (5 *grafikas*). Jose tokios traumos sudarė 2009 m. - 60 proc., o 2010 m. – 72 proc. visų tais metais įvykusių mirtinų traumų.

Mirtini NA darbe dažniausiai (6 *grafikas*) įvyko miškininkystėje (66,3 atv.), žemės ūkyje (50,8 atv.), kasybos ir karjerų eksploatavimo (39 atv.) įmonėse., o apdirbamojoje gamyboje – metalo (16,2 atv.), medienos (14,3 atv.), baldų bei statybinių medžiagų (po 7,5 atv.) sektoriuose.

Mirtinų NA darbe dažnumas (Kd) pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis 2009 - 2010 m.

Dirbant pavojingus darbus įvyko 22 mirtini ir 48 sunkūs NA darbe ir tai sudaro 45 proc. tais metais įvykusių visų mirtinų ir 38 proc. sunkių NA darbe (7 *grafikas*). 10 proc. visų mirtinų NA darbe sudaro darbai šuliniuose ir iškasoje, 8 proc. – miško darbai, 6 proc. elektros srovei pavojingose patalpose.

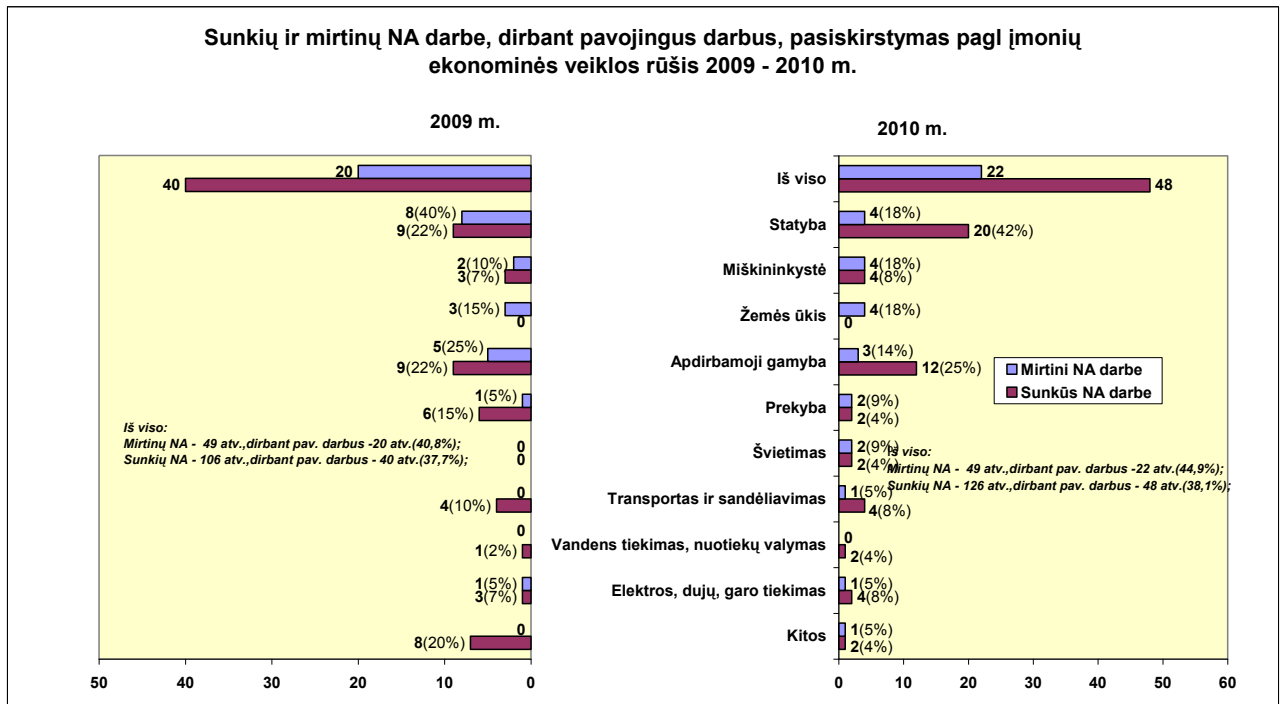
Palyginti su 2009 m., mirtinų NA darbe skaičius, dirbant pavojingus darbus, padidėjo 10 proc., o sunkiųjų – 20 proc. 2009 m. dirbdami šuliniuose bei iškasose ir potencialiai sprogoje aplinkoje darbuotojai nepatyrė mirtinų ir sunkiųjų traumų darbe, o 2010 m. atitinkamai 5 ir 3 bei 2 ir 4. Pavojingi darbai atliekami pagal darbuotojams išduotoje paskyroje – leidime nurodytus reikalavimus, tačiau dažnai toks dokumentas surašomas formaliai, neatsižvelgiant į galimus pavojus darbuotojui susižaloti, arba visai nesurašomas.

Pavojingus darbus pavedama atlikti naujai priimtiems, darbo patirties neturintiems, darbuotojams. 46 proc. visų mirtinų ir 35 proc. sunkiųjų NA darbe, kurie įvyko atliekant pavojingus darbus, atsitiko darbuotojams, kurių darbo stažas iki 1 metų. Tokius pavojingus darbus, kaip miško

ruoša, darbai sprogoje aplinkoje, pavedama atlikti savarankiškai, neįvertinus darbuotojo gebėjimų ir pasirengimo, o neretai neapmokius saugių darbo metodų bei neinstruktavus, kaip saugiai atlikti užduotį.

Dirbant pavojingus darbus daugiausia mirtinų NA darbe įvyko statyboje, miškininkystėje, žemės ūkyje – po 4 (18,2 proc.), apdirbamojoje gamyboje – 3 (13,6 proc.), prekyboje ir švietime - po 2 (9,1 proc.) (**8 grafikas**), o sunkių NA darbe įvyko statyboje - 20 (42 proc.), apdirbamojoje gamyboje – 12 (25 proc.), transporte ir sandėliavime bei elektros dujų ir garo tiekime - po 4 (8 proc.).

8 grafikas

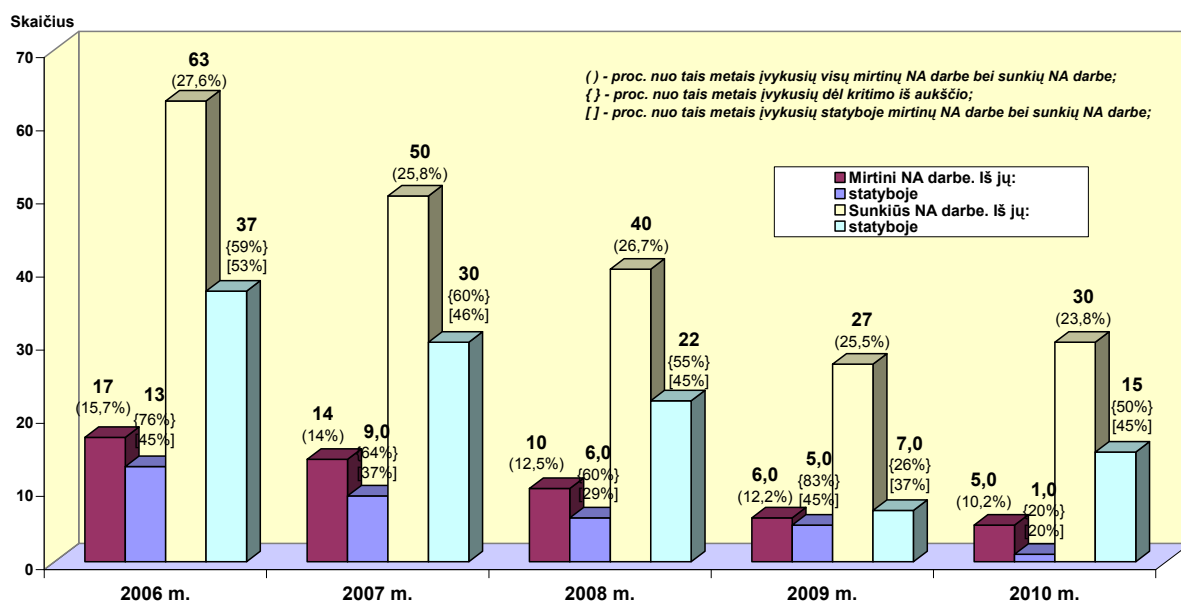

Ekspluatuojant potencialiai pavojingus įrenginius (toliau – PPI) įvyko 6 sunkūs (4,8 proc. visų sunkių NA darbe) NA darbe (2009 m. – 3), iš kurių 4 atvejai, eksploatuojant kranus ir jų įrangą. Mirtinų NA darbe nei 2009 m., nei 2010 m. neįvyko.

Daugiausia NA darbe įvyko dėl organizacinių priežasčių: neturėdamas teisės vairuoti savaeigį alkūninį keltuvą apdailininkas įvažiavo į kanalizacijos šulinį ir apvirto; hidrauliniu krovimo kranu bandant pakelti žemėmis užpiltą metalinį šulinio apsauginį žiedą, kranu operatorius kartojo kėlimo operaciją kelis kartus, kol dėl kėlimo galios viršijimo, lūžo kranu kolona ir virsdama ją sužalojo; strėliniu hidrauliniu kranu – hidromanipuliatorium iškraunant metalo laužą pakrautą automobilį, iš automobilio kėbulo iškrito ir sunkią traumą patyrė automobilio kėbule metalo laužą ejęs hidromanipuliatoriaus operatorius.

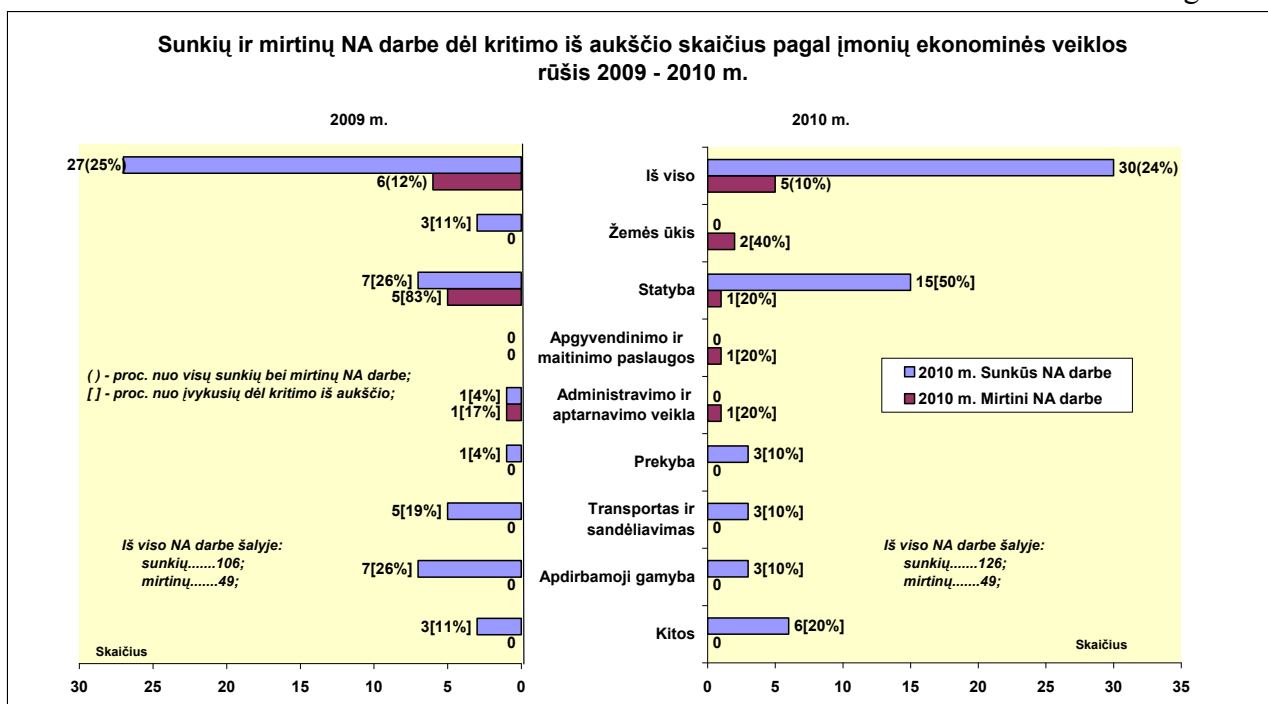
Dėl kritimo iš aukščio 2010 m. įvyko 171 NA darbe iš jų 5 mirtini, 30 sunkių. Tai sudarė 10,2 proc. mirtinų ir 23,8 proc. sunkių NA darbe nuo visų įvykusių šalyje. Palyginti su 2006 m. (**9 grafikas**), mirtinų NA darbe skaičius dėl kritimo iš aukščio sumažėjo daugiau kaip 3 kartus (nuo 17 iki 5 atv.), o sunkių – daugiau kaip 2 kartus (nuo 63 iki 30 atv.).

Mirtinų ir sunkių NA darbe skaičius dėl kritimo iš aukščio kitimas 2006 - 2010 m.

Kritimo iš aukščio duomenų analizė pagal įmonių ekonomines veiklas (**10 grafikas**) rodo, kad beveik pusė (46 proc.) sunkių ir mirtinų NA darbe įvyko statyboje, po 9 proc. – apdirbamojoje gamyboje, transporte, prekyboje.

10 grafikas

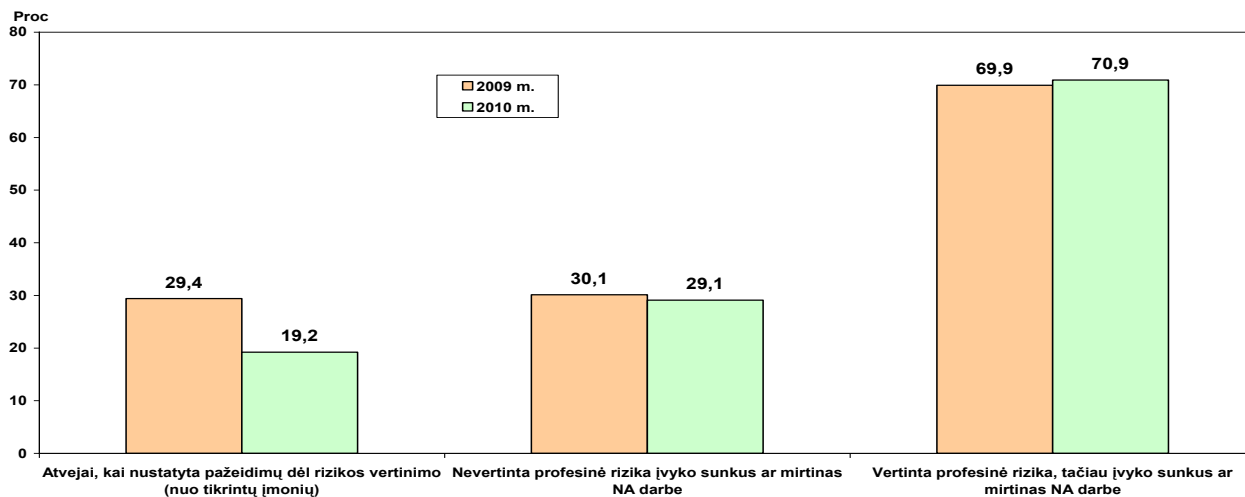
2010 m. patikrintos 483 įmonės ir 356 statybvietės, kurių metu nustatyti dažniausi pažeidimai:

- priemonės darbo vietai paaukštinti, neatitiko teisės aktų reikalavimų – 37 proc.;
- nenustatytos ir neaptvertos pavojingos zonos statybvietėse, – 34 proc. tikrintų statybviečių;
- darbuotojai (asmenys esantys statybvietėje) nedėvėjo apsauginių šalmų – 31 proc.;
- naudojami pastoliai, neatitinkantys teisės aktų reikalavimų – 26 proc.;
- neįrengti arba netinkami pastolių apsauginiai aptvarai – 25 proc.

Sumažėjo nuo 29,4 proc. 2009 m. iki 19,2 proc. 2010 m. atvejų, kai **buvo nustatyta pažeidimų dėl profesinės rizikos vertinimo (11 grafikas)**. Kaip ir 2009 m. apie 30 proc. įvyko sunkių ir mirtinų NA darbe, kai nebuvo vertinta profesinė rizika ir apie 70 proc., kai buvo vertinta profesinė rizika.

11 grafikas

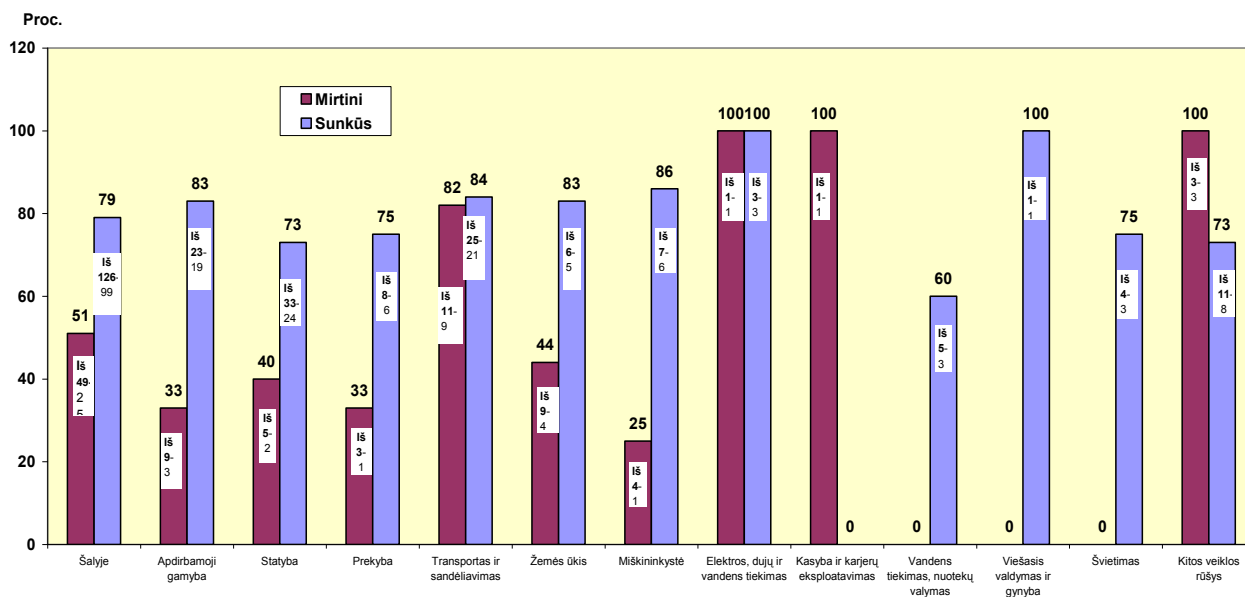
Profesinės rizikos vertinimo ir mirtinų bei sunkių NA darbe palyginimas 2009 - 2010 m. (proc.)

51 proc. mirtinų (25 atv.) ir 79 proc. sunkių (99 atv.) NA darbe įvyko, kai buvo vertinta profesinė rizika. Mirtinų ir sunkių NA darbe duomenys (**12 grafikas**) pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis.

12 grafikas

Mirtinų ir sunkių NA darbe proc., kai buvo vertinta rizika, pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis 2010 m.

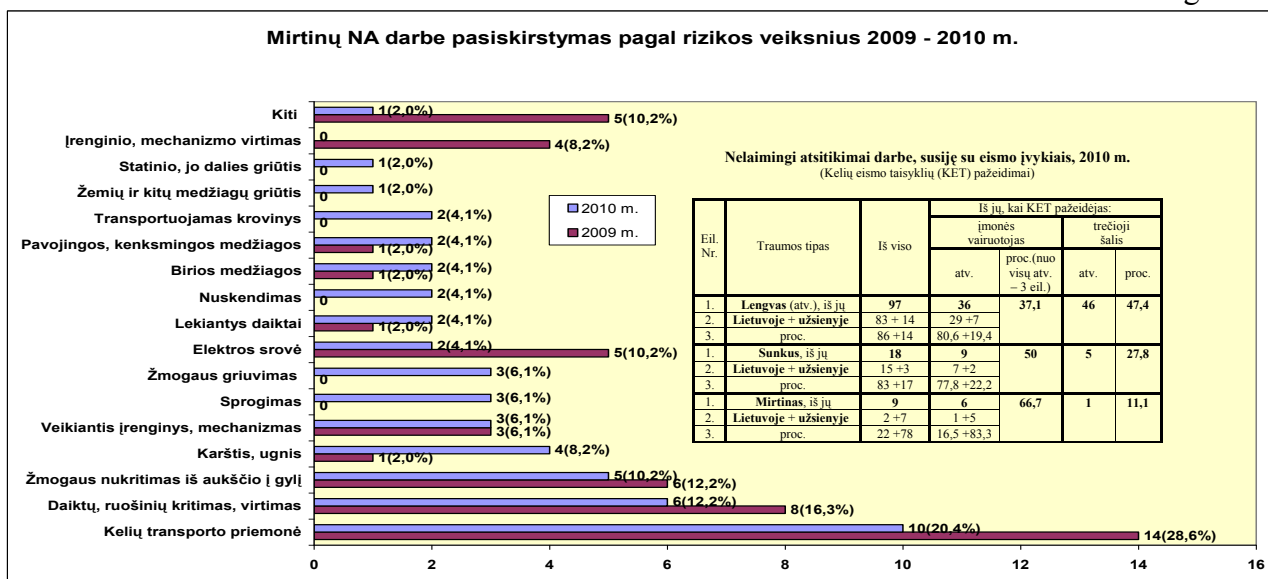

Iš **visų** NA darbe **traumavimo veiksnių** dominuoja žmogaus griuvimas. Tai sudaro 27,5 proc. visų šalies įmonėse įvykusių traumų darbe. Dėl griuvimo 3 darbuotojai žuvo ir 18 patyrė sunkius kūno sužalojimus.

Mirtinų NA darbe atvejais (**13 grafikas**) daugiausia (10 atv.) darbuotojus traumavo kelių transporto priemonės. Dėl šio veiksnio 2010 metais 4 atvejais arba 28,6 proc. mirtinų NA darbe įvyko mažiau nei 2009 m., tačiau sunkių NA darbe padidėjo nuo 8 iki 19 atvejų arba 2,3 karto. Taip pat 12,2 proc. mirtinų traumų įvyko, kai veiksnys buvo daiktų, ruošinių kritimas ir virtimas, 10,2

proc. – žmogaus nukritimas iš aukščio į gylį, po 6,1 proc. – veikiantis įrenginys, žmogaus griuvimas, sprogimas.

13 grafikas

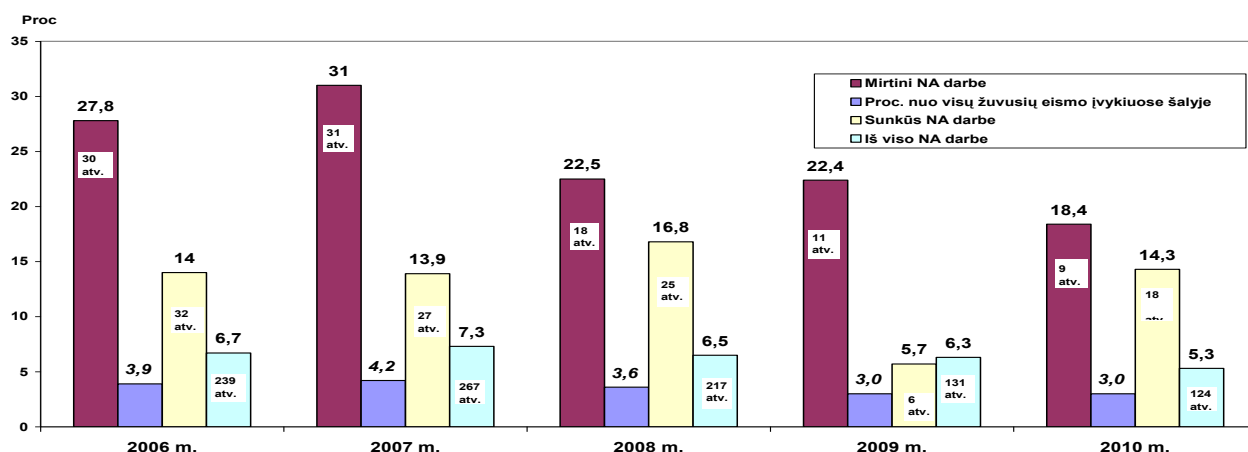
18,4 proc. mirtinų ir 14,3 proc. sunkių NA darbe **sudaro eismo įvykiai** (13 grafikas), kurių daugiausia įvyko transporto įmonėse. Iš eismo įvykių metu įvykusių 9 mirtinų NA darbe 7 atvejai arba 78 proc. įvyko užsienyje. Beveik 67 proc. visų atvejų, kai patys nukentėję vairuotojai pažeidė Kelių eismo taisyklių reikalavimus (saugaus greičio pasirinkimas, oro sąlygų, kelio dangos įvertinimas ir kt.), o būdami užsienyje - 83 proc.

Be eismo įvykių vairuotojai patiria traumas krovinių pakrovimo – iškrovimo metu. Jie nemokomi saugių darbo metodų, kai tampa krovos darbų dalyviais. Tais atvejais vairuotojui dažnai tenka pačiam savarankiškai priimti vieną ar kitą sprendimą, todėl jie turi būti mokomi bei instruktuojami su kokiais rizikos veiksniais gali tekti susidurti krovos darbuose, kokie gali būti panaudoti krovimo įrenginiai, kaip pritvirtinti krovinį, patikrinti jo padėtį automobilyje ir pan.

Mirtini NA darbe dėl eismo įvykių 2006 m. sudarė 27,8 proc., o 2010 m. – 18,4 proc. (14 grafikas), o procentas nuo visų žuvusių eismo įvykiuose šalyje atitinkamai 3,9 ir 3,0 proc.

14 grafikas

Nelaimingų atsitikimų darbe, susijusių su eismo įvykiais, kitimas 2006 - 2010 m. (proc.)

Dėl veikiančių darbo įrenginių, mechanizmų poveikio 3 (6,1 proc.) darbuotojai žuvo ir 8 (6,3 proc.) patyrė sunkius kūno sužalojimus. Dažniausiai traumuojami darbuotojai, kai įrenginiai neatitinka saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimų - neveikia blokuotės- yra mechaninio sąlyčio su darbo įrenginio judančiomis dalimis galimybė, kai su įrengimais leidžiama dirbti neapmokytam, neinstruktuojamam personalui. Prielaidas NA darbe įvykti sudarė ir organizaciniai trūkumai – darbo

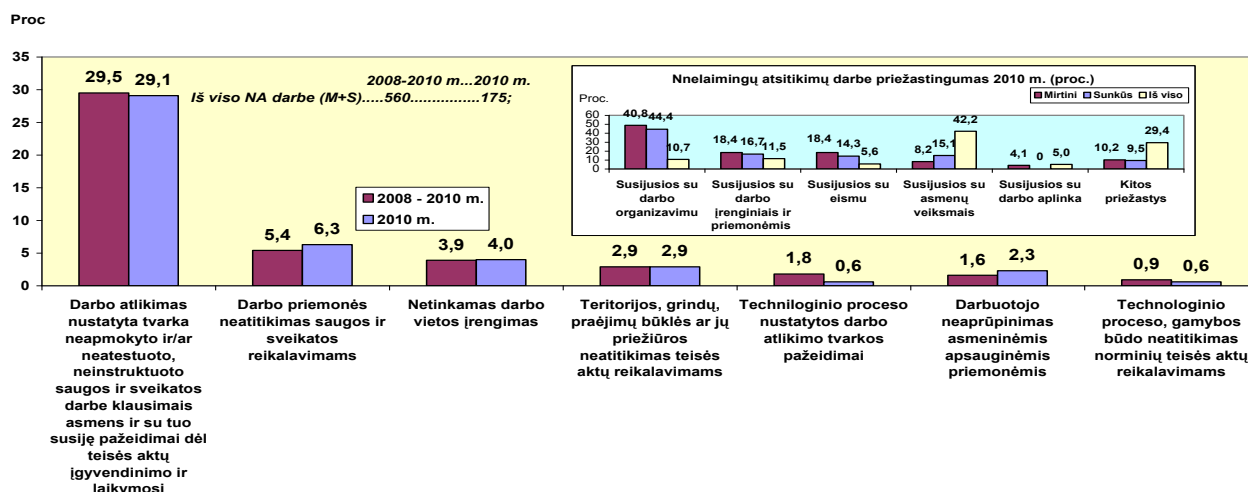
drausmės, vidinės kontrolės, kaip darbuotojai laikosi nustatytų darbo tvarkos, darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų, įmonėje stoka.

2010 m. daugiausia 986 atv. (42,2 proc.) **NA darbe įvyko dėl priežasčių**, susijusių su asmenų veiksmais, 269 atv. (11,5 proc.) – su darbo įrenginiais ir priemonėmis, 251 atv. (10,7 proc.) – su darbo organizavimu (**15 grafikas**). 40,8 proc. mirtinų NA darbe priežastys susijusios su darbų organizavimu, po 18,4 proc. – su darbo įrenginiais ir priemonėmis, su eismu, 8,2 proc. – su asmenų veiksmais.

Pastebima, kad 2010 m. ir per pastaruosius tris metus, 29 proc. sunkių ir mirtinų NA darbe įvyko (**15 grafikas**), kai darbas buvo atliekamas nustatyta tvarka neapmokyto ir/ar neatestuoto, neinstrukuoto saugos ir sveikatos darbe klausimais asmens.

15 grafikas

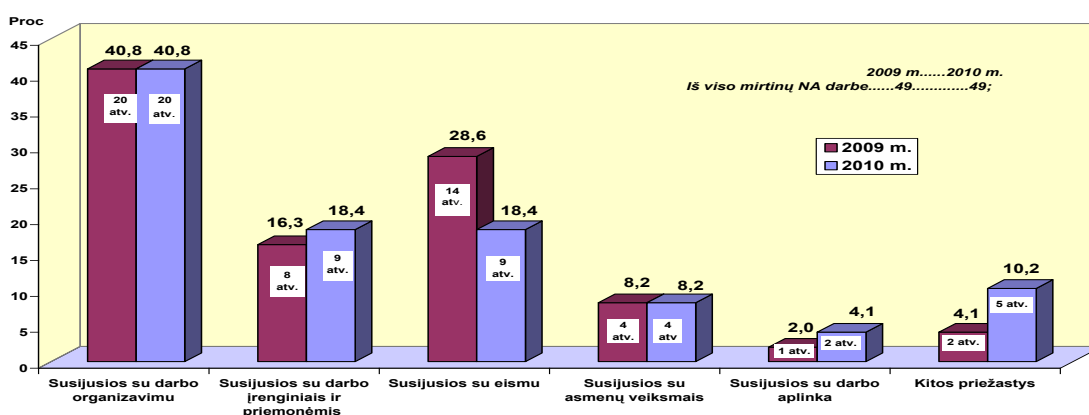
Mirtinų ir sunkių nelaimingų atsitikimų darbe priežastys 2008 - 2010 m. ir 2010 m. (proc.)
(M+S nel. atsitikimų 2008 - 2010 m. ir 2010 m. proc.)

Palyginti su 2009 m. (**16 grafikas**), mirtinų NA darbe priežastys, susijusios su darbų organizavimu bei asmenų veiksmais išliko tame pačiame lygyje (40,8 proc. ir 8,2 proc.), susijusių su eismu sumažėjo nuo 28,6 iki 18,4 proc., susijusių su darbo įrenginiais ir priemonėmis padidėjo nuo 16,3 iki 18,4 proc.

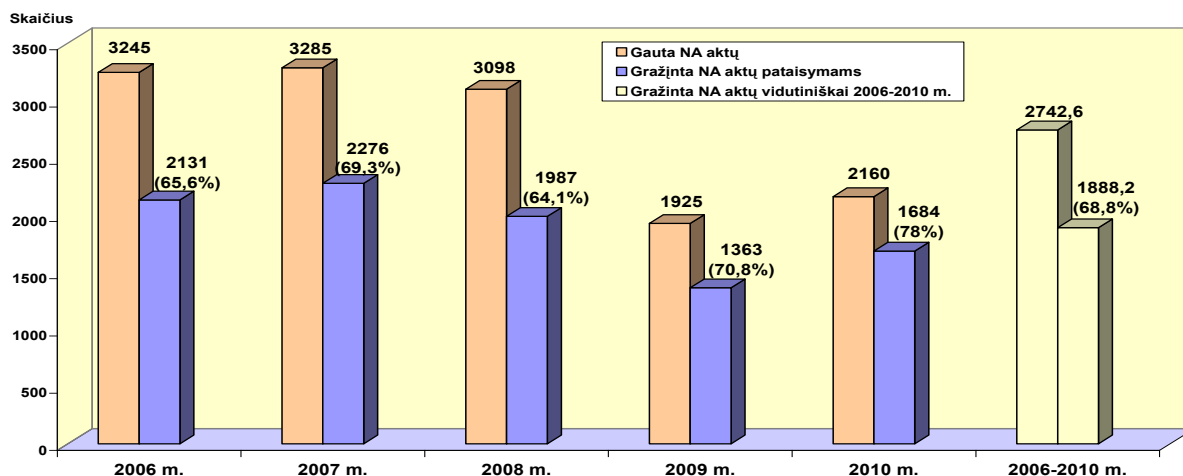
16 grafikas

Mirtinų NA darbe priežastingumo palyginimas 2009 - 2010 m. (proc.)

Tiriant lengvus NA darbe (tiria įmonės dvišalė komisija) pastebimas įmonių administracijos pareigūnų netinkamas požiūris į tikrųjų priežasčių išaiškinimą, o tai trukdo tinkamai vykdyti NA darbe prevenciją. Pagrindine lengvų NA darbe priežastimi dažniausiai (42 proc.) nurodomi pačių nukentėjusiųjų neteisingi veiksmai (**17 grafikas**). Tiriant sunkius bei mirtinus NA darbe, kai įvyki tiria VDI inspektorius, tokia priežastis įvardinta tik 10 proc., todėl 78 proc. lengvų NA darbe tyrimo aktų N 1 tenka gražinti įmonėms pertyrimui. 2006 – 2010 m. vidutiniškai buvo gražinama 68,8 proc. lengvų NA darbe tyrimo aktų.

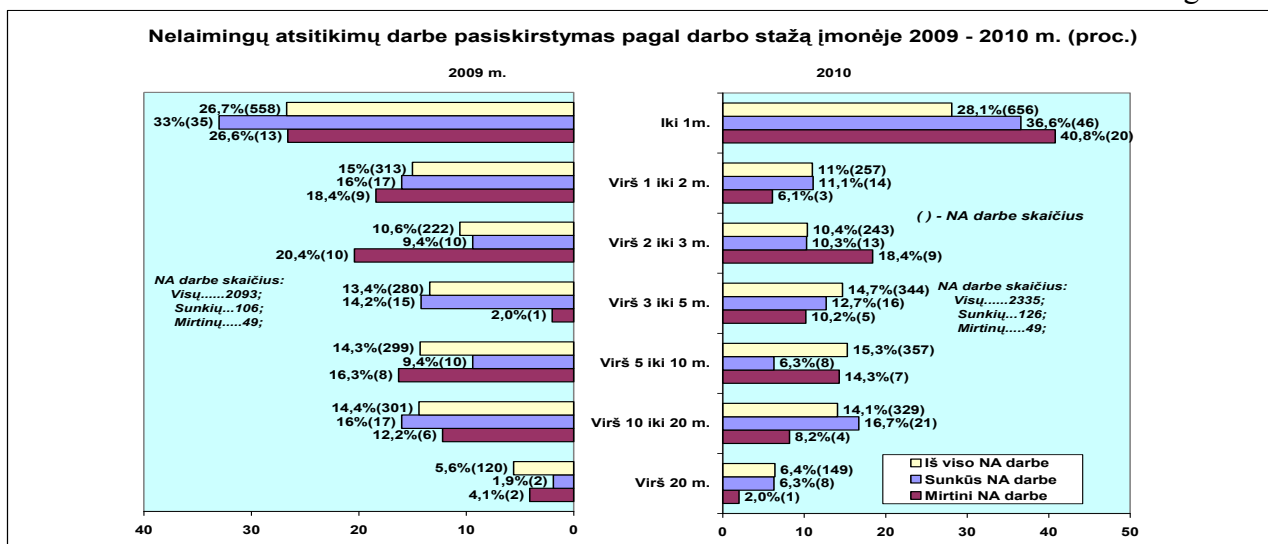
Lengvų NA darbe aktų analizė VDI skyriuose ir jų grąžinimas darbdaviams trūkumams pašalinti

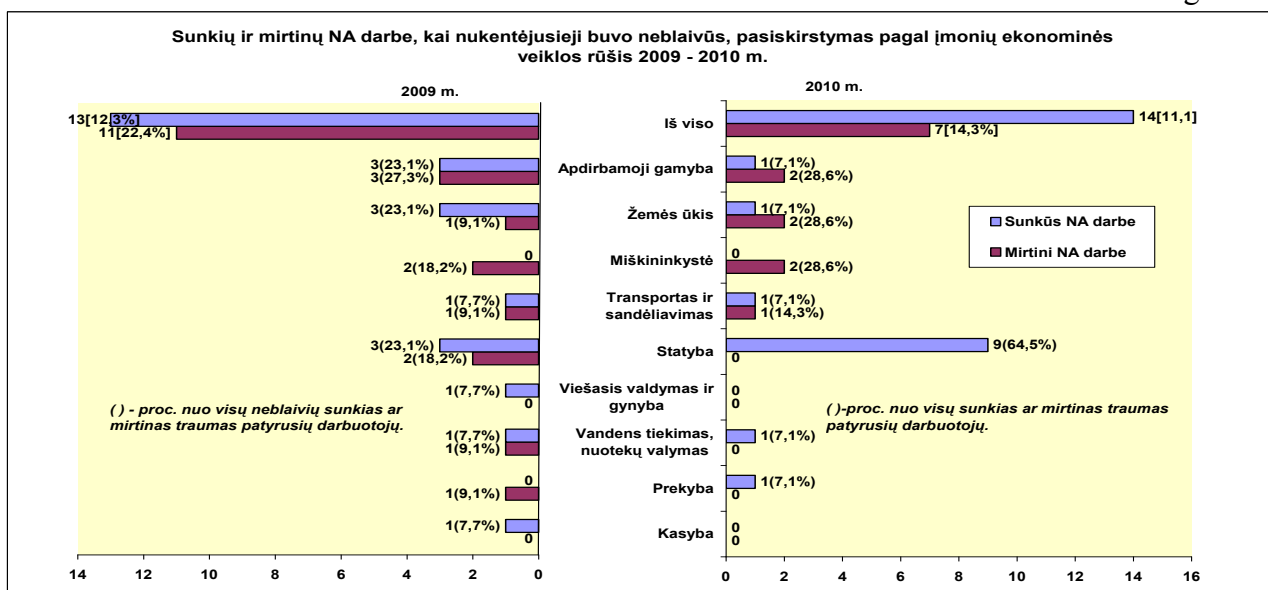
Beveik 41 proc. (2009 m.-27 proc.) visų mirtinų, 37 proc.(2009m. - 33 proc.) sunkių NA darbe įvyko darbuotojams, kurių darbo stažas įmonėje iki 1 metų.

Tokie darbuotojai traumuojami 3-4 kartus dažniau negu turintys didesnę darbo stažą (18 grafikas). Dažniausiai tokie darbuotojai susižeidžia dėl to, kad jiems trūksta profesinių įgūdžių, mokymo, supratimo apie profesinę riziką, jie siunčiami dirbti darbą, ypač pavojingą, kuriam nėra parengti, tinkamai neprižiūrimi, naudoja netinkamus darbo įrenginius, dirba, neįvertinus rizikos susižaloti, ypač mobiliuose darbo vietose.

18 grafikas

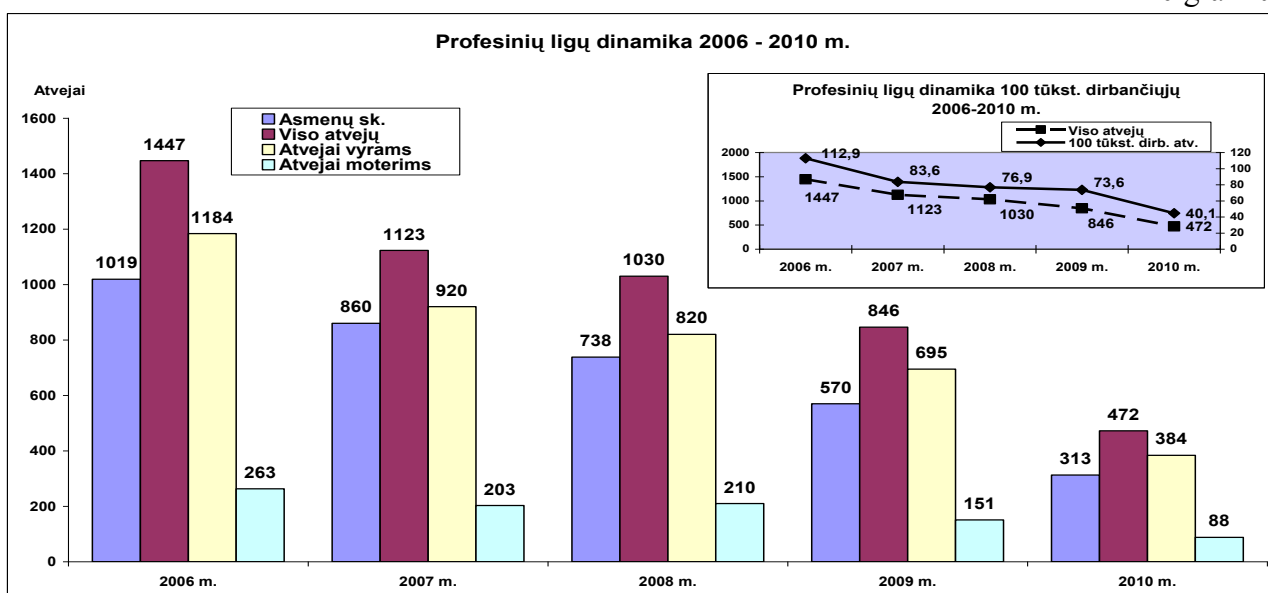
Palyginti su 2009 m., nuo 11 iki 7 arba 36 proc. sumažėjo mirtinų NA darbe, kai nukentėjusieji nelaimės metu buvo neblaivūs (19 grafikas). Tokių atvejų sumažėjo statyboje (nuo 2 iki 0), apdirbamojoje gamyboje (nuo 3 iki 2), o padidėjo žemės ūkyje (nuo 1 iki 2).

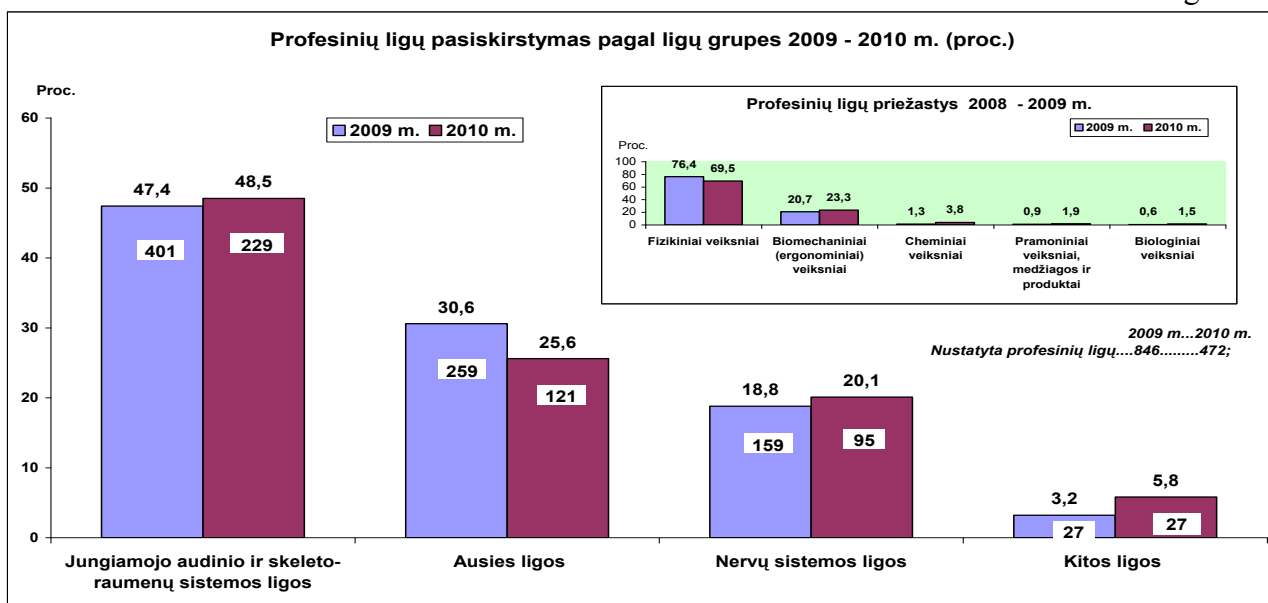
3. PROFESINĖS LIGOS

Profesinių ligų registro duomenimis 2010 metais užregistruotos 472 profesinės ligos 313 asmenų. Vyrams nustatytos profesinės ligos sudaro 81 proc., o moterims – 19 proc. Dirbantiems asmenims nustatytos 258 (55 proc.), o nedirbantiems – 214 (45 proc.) profesinių ligų. Per paskutinius penkerius metus pastebimas užregistruotų profesinių ligų mažėjimas (**20 grafikas**), palyginti su 2006 m., jų sumažėjo daugiau kaip 3 kartus, o su 2009 m. – 44,2 proc. Asmenų skaičius atitinkamai sumažėjo 3,3 karto ir 45 proc. Dirbantiems asmenims nustatytos profesinės ligos sumažėjo nuo 61 proc. - 2009 m. iki 55 proc. - 2010 m., o nedirbantiems atitinkamai nuo 45 proc. iki 39 proc. Per penkmetį 100 tūkst. dirbančiųjų (**20 grafikas**) profesinių ligų skaičius sumažėjo nuo 112,9 atvejų iki 40,1 atvejų.

20 grafikas

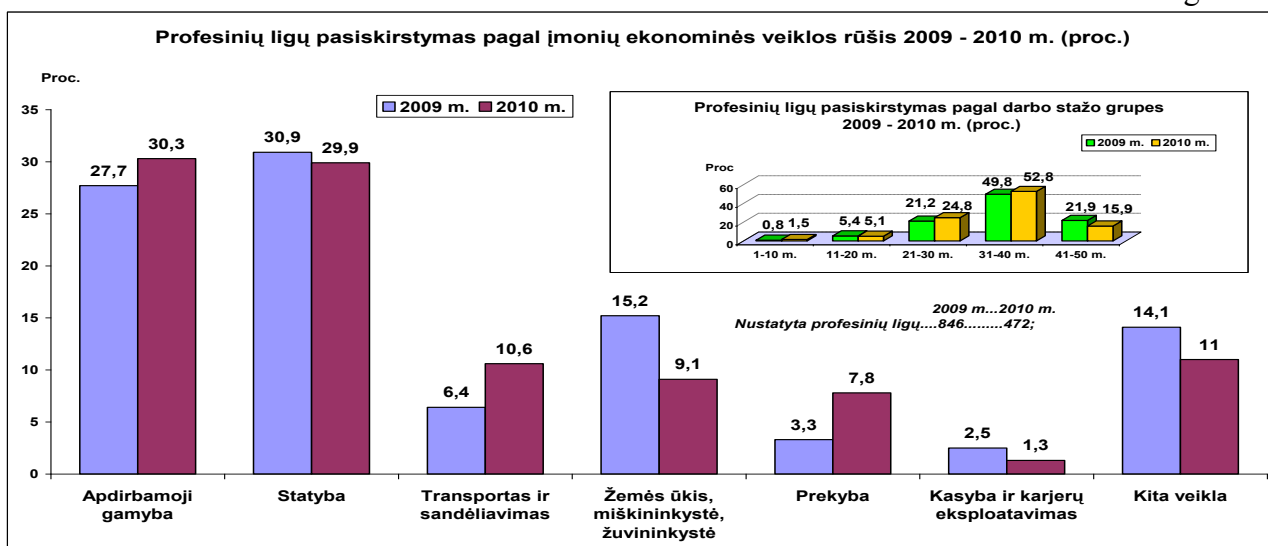

Per 2010 m. nustatytos 229 jungiamojo audinio ir skeleto-raumenų sistemos, 121 ausų, 95 nervų sistemos ir 27 kitos profesinės ligos. Kaip ir ankstesniais metais daugiausia nustatyta jungiamojo audinio ir skeleto-raumenų sistemos profesinių ligų, kurios sudarė 48,5 proc. (2009 m. - 47 proc., 401 profesinė liga) visų nustatytų (**21 grafikas**).

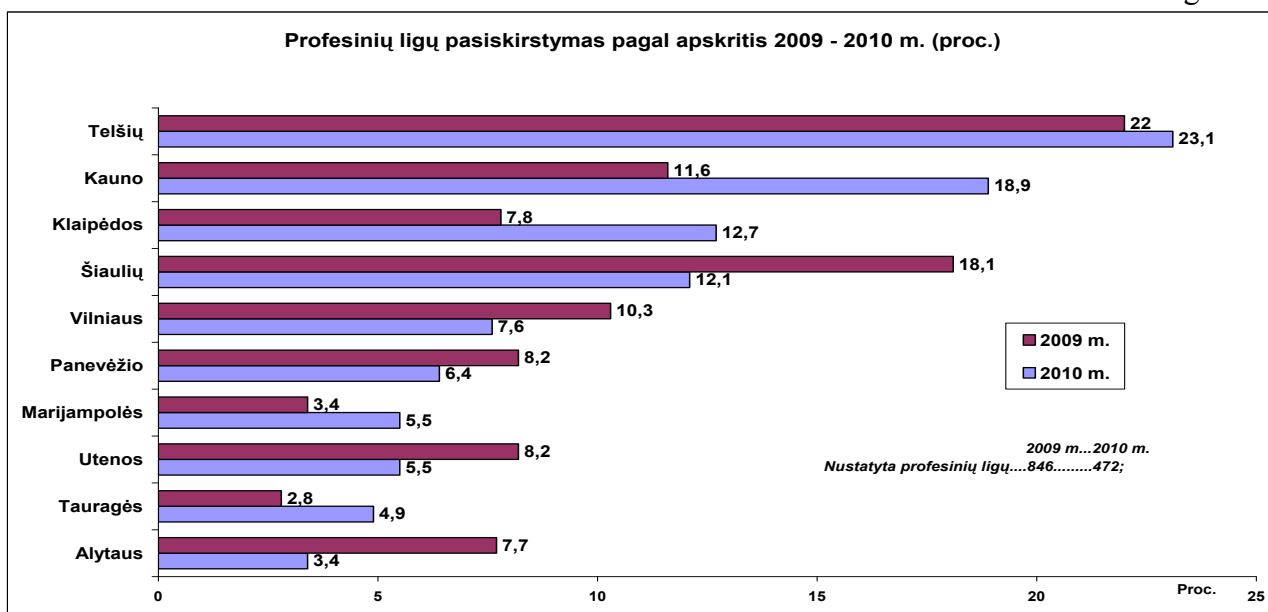
Pagal priežastis (21 grafikas) daugiausia 69,5 proc. profesinių ligų lėmė fizikiniai veiksniai, t.y. 328 profesines ligas, iš jų 121 ligą sukėlė akustinis triukšmas, 207 – visą kūną ir rankas veikianti vibracija. 2009 m. ši priežastis lėmė 646 (76,4 proc.) ligas, iš jų 259 - akustinis triukšmas, 387 – visą kūną ir rankas veikianti vibracija. Ergonominiai veiksniai 2010 m. lėmė 23,3 proc. (110 profesinių ligų), 2009 m. – 21 proc. (175 profesinės ligos).

2010 m. pagal ekonominės veiklos rūšis daugiausia profesinių ligų nustatyta apdirbamojoje gamyboje – 143, statyboje – 141, transporte - 50, tai sudaro atitinkamai 30,3 proc., 29,9 proc., 10,6 proc. (22 grafikas) visų nustatytų profesinių ligų. 2009 m. profesinės ligos sudarė 30,9 proc., apdirbamojoje gamyboje – 27,7 proc., žemės ūkyje – 15,2 proc. visų tais metais nustatytų profesinių ligų.

2010 metais 276 (56,6 proc.) profesinės ligos nustatytos 55 – 64 metų amžiaus asmenims. Pagal darbo stažą (3 grafikas) kaip ir 2009 m. daugiausia profesinių ligų nustatyta asmenims turintiems 31 – 40 metų darbo stažą.

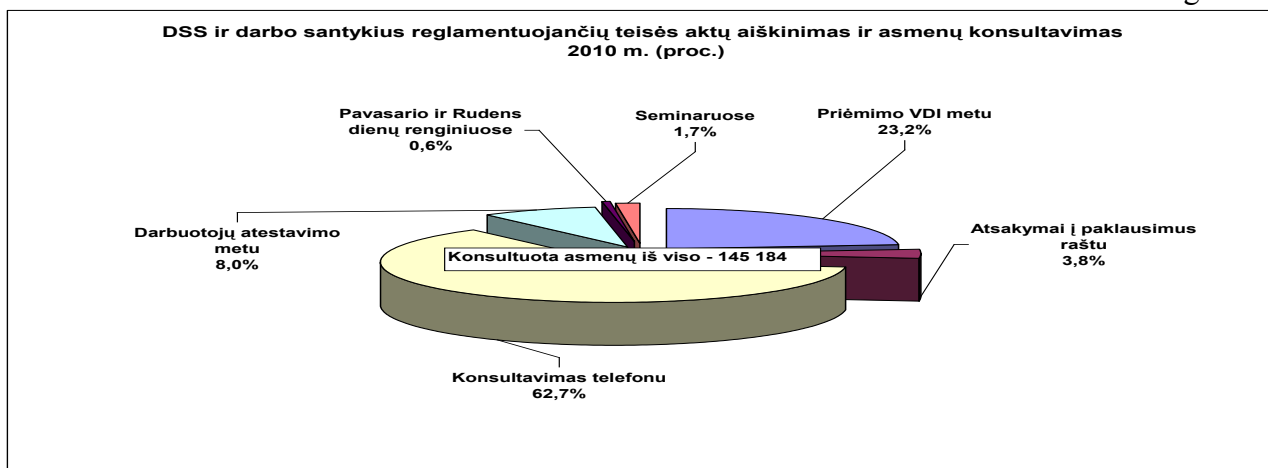
Pagal apskritis (23 grafikas) daugiausia profesinių ligų nustatyta Telšių -23,1 proc. , Kauno - 18,9 proc., Klaipėdos - 12,7 proc., Šiaulių - 12,1 proc. apskrityse, palyginti su 2009 m., padidėjo Telšių nuo 22 iki 23,1 proc., Kauno nuo 11,6 iki 18,9 proc., Klaipėdos nuo 7,8 iki 12,7 proc., Marijampolės nuo 3,4 iki 5,5 proc., Tauragės nuo 2,8 iki 4,9 proc.

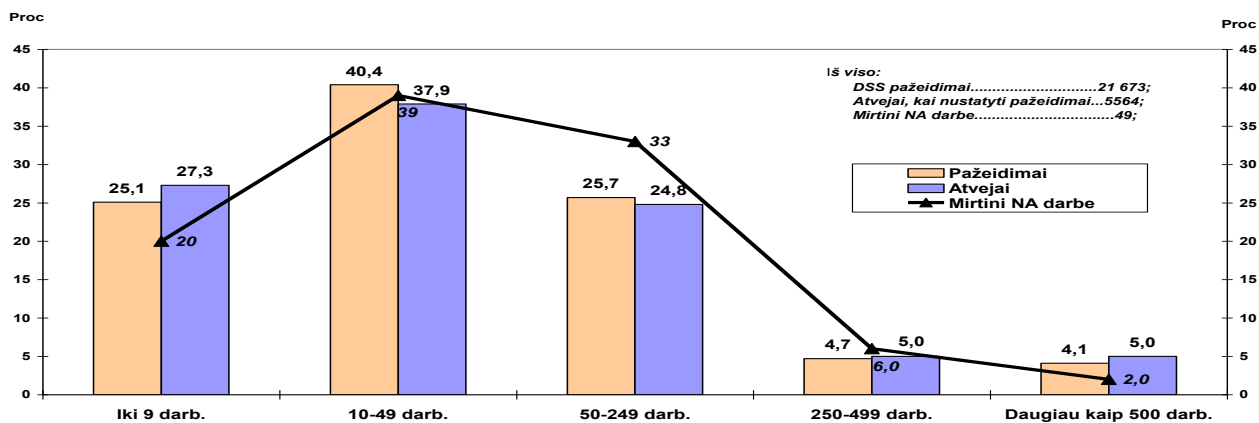
4. DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS NORMINIŲ TEISĖS AKTŲ REIKALAVIMŲ PAŽEIDIMAI IR PREVENCIJA

Per 2010 metus atlikta daugiau kaip 12 000 įmonių patikrinimų DSS bei darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų laikymosi klausimais, tai sudaro apie 14 proc. šalyje veikiančių įmonių. Siekiant mažinti administracinę naštą verslo subjektams, buvo siekiama daugiau aiškinti ir konsultuoti darbdavius ir darbuotojus (*24 grafikas*) DSS, darbo santykius reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, šeštadalį patikrinimų atlikta kartu su kitomis ūkio subjektų priežiūros ir kontrolės institucijomis.

24 grafikas

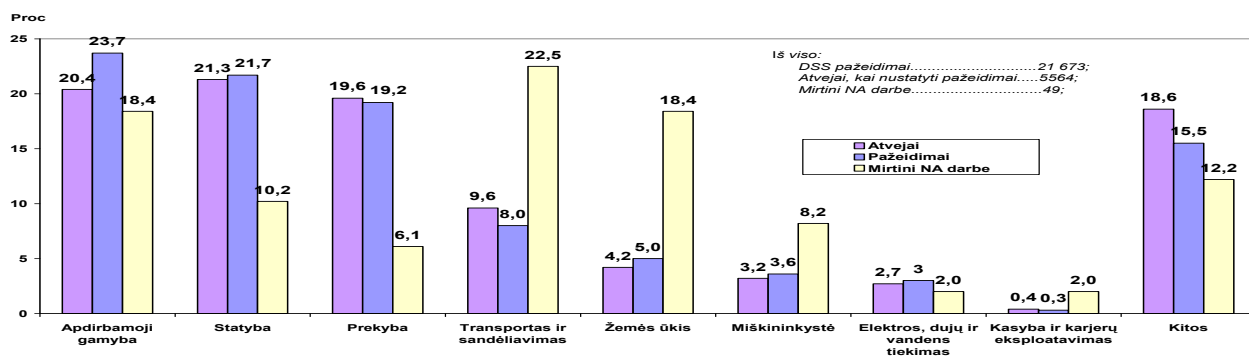

Darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais atlikti 8 934 inspektavimai. 5 564 atvejais nustatyti 21 673 pažeidimai ir įteikti reikalavimai R1 nustatytiems pažeidimams pašalinti. Daugiausia (40, 4 proc.) pažeidimų nustatyta įmonėse, kuriose dirba 10-49 darbuotojų (*25 grafikas*), po ketvirtadalį - kuriose dirba iki 9 ir 50-249 darbuotojai.

DSS pažeidimai ir atvejai bei mirtini NA darbe pagal įmonių dydį
2010 m. (proc.)

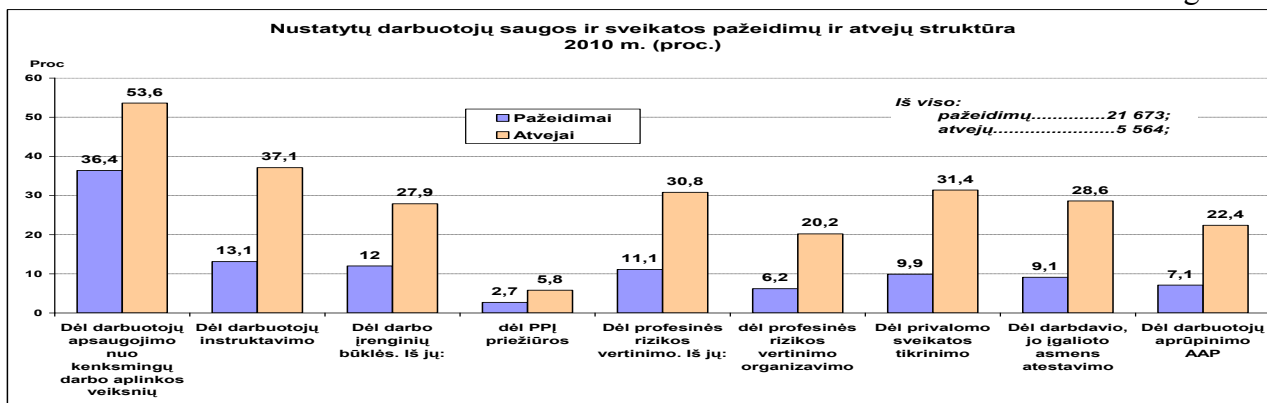
Daugiausia pažeidimų pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis (26 grafikas) nustatyta apdirbamojoje gamyboje (23,7 proc.), statyboje (21,7 proc.), prekyboje (19,2 proc.), transporte (8 proc.). Apdirbamosios gamybos ekonominės veiklos sektoriuose, kaip ir praeitais metais, daugiausia pažeidimų nustatyta medienos (21,5 proc.), maisto (15,3 proc.), metalo apdorojimo (11,7 proc.) įmonėse.

26 grafikas

DSS pažeidimai ir atvejai bei mirtini NA darbe pagal įmonių ekonominės veiklos rūšis
2010 m. (proc.)

Nustatyti DSS pažeidimai bei jų struktūra (27 grafikas) rodo, kad daugiausia jų daroma apsaugant darbuotojus nuo kenksmingų darbo aplinkos veiksnių (36,4 proc.), dėl darbuotojų instruktavimo (13,1 proc.), dėl darbo įrenginių būklės (12 proc.), dėl profesinės rizikos vertinimo (11,1 proc.), iš pastarųjų - pusė dėl profesinės rizikos vertinimo organizavimo.

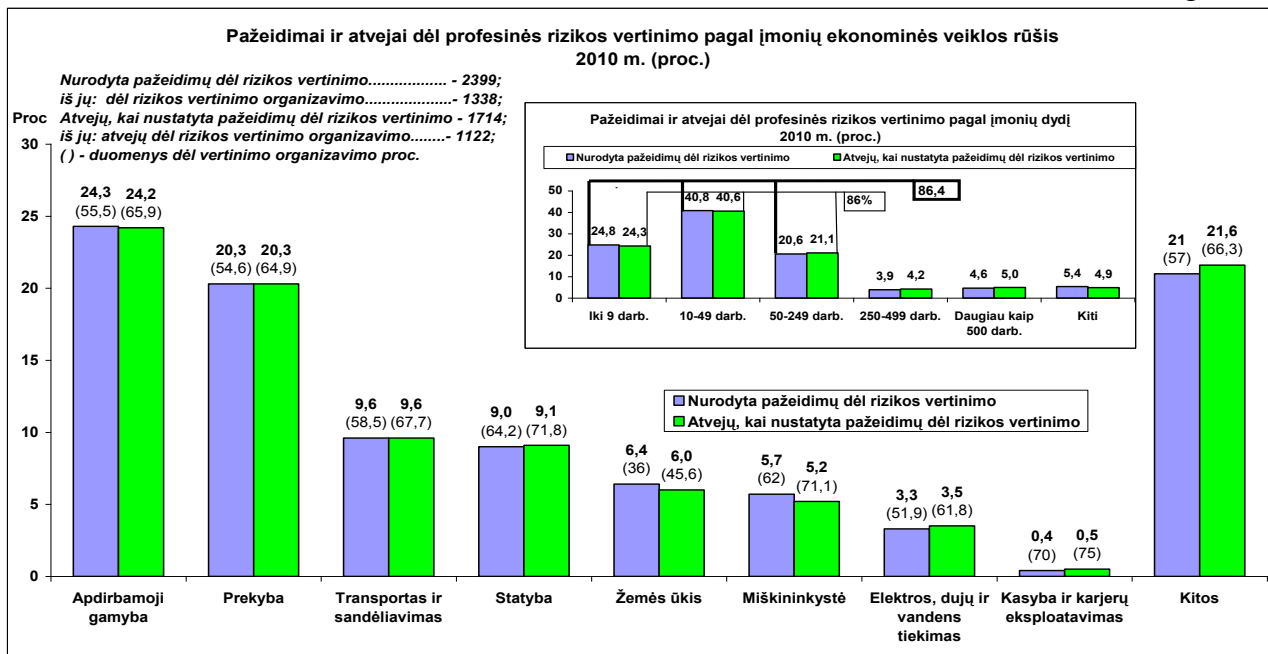
27 grafikas

Nustatyti pažeidimai dėl potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros sudaro 2,7 proc. visų nustatytų DSS pažeidimų arba 22,5 proc. visų darbo priemonių būklės nustatytų pažeidimų. Daugiausia tokių pažeidimų statyboje, apdirbamojoje gamyboje, prekyboje.

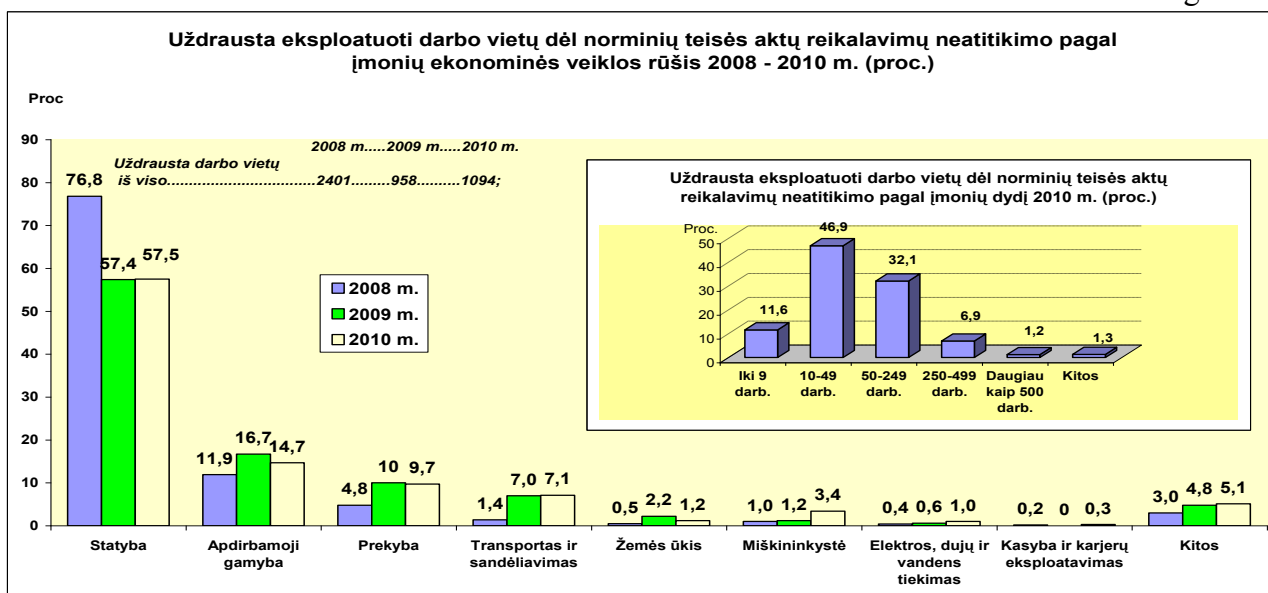
Patikrintose įmonėse 1 714 atvejų nustatyti 2 399 **pažeidimai (28 grafikas) dėl profesinės rizikos vertinimo**. Daugiausia pažeidimų nustatyta apdirbamosios gamybos (24,3 proc.), prekybos (20,3 proc.), transporto (9,6 proc.), statybos (9 proc.) įmonėse. Dėl rizikos vertinimo organizavimo pažeidimai sudaro vidutiniškai 55,8 proc., o atvejai – 65,4 proc. Pagal įmonių dydį 40,8 proc. visų pažeidimų dėl rizikos vertinimo nustatyta įmonėse, kuriose dirba 10 – 49 darbuotojai, ketvirtadalis – kuriose dirba iki 9 darbuotojų, penktadalis, kuriose dirba 50-249 darbuotojai.

28 grafikas

2010 metais dėl norminių teisės aktų reikalavimų neatitikimo (**29 grafikas**) 404 atvejais pareikalauta sustabdyti darbus 1094 darbo vietose, uždrausta naudoti 456 darbo priemones, iš jų 119 potencialiai pavojingų įrenginių. Palyginti su 2009 m., 6,5 proc. mažiau atvejų, kai sustabdytos darbo vietos, tačiau 14,2 proc. daugiau sustabdyta darbų. 18 proc. mažiau uždrausta naudoti darbo priemonių bei 37 proc. - potencialiai pavojingų įrenginių.

29 grafikas

Daugiausia uždrausta naudoti darbo vietų įmonėse, kuriose dirba 10-49 darbuotojai (46,8 proc.), kuriose dirba 50-249 darbuotojai (32,1 proc.), kuriose dirba iki 9 darbuotojų (11,6 proc.).

III. DARBO SANTYKIŲ BŪKLĖS ANALIZĖ

5. DARBO SANTYKIUS REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ PAŽEIDIMŲ ANALIZĖ

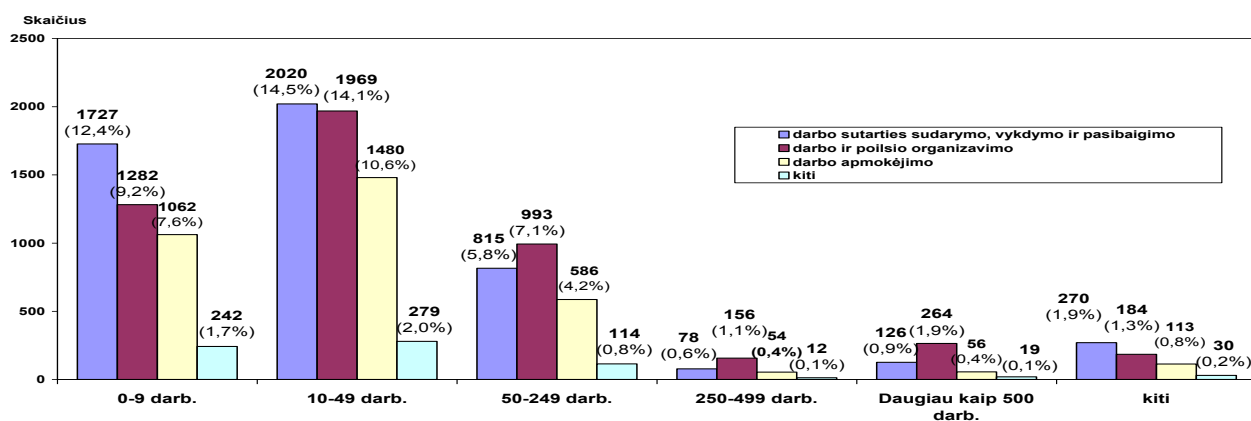
Darbo teisės aktų pažeidimai. Per 2010 m. atlikus 9 287 patikrinimus darbo įstatymų vykdymo klausimais (per 2009 m. – 11 981) nustatyti 5 266 atvejai, kai pažeisti darbo teisės aktai. Tais atvejais įteikti reikalavimai (R1), kuriuose duotas 13 931 nurodymas (2009 m. – 18 788) nustatytiems pažeidimams pašalinti.

Iš visų pažeidimų 36,1 proc. (5 036 pažeidimai) sudaro darbo sutarties sudarymo, vykdymo ir pasibaigimo, 34,8 proc. (4 848 pažeidimai) darbo ir poilsio organizavimo, 24,1 proc. (3 351 pažeidimas) darbo apmokėjimo, 5 proc. (696 pažeidimai) kiti pažeidimai. 2009 m. - atitinkamai 37,2 proc., 32,3 proc., 25,4 proc., 5,2 proc.

Pagal įmonių dydį (**30 grafikas**) daugiausia pažeidimų nustatyta įmonėse, kuriose dirba nuo 10 iki 49, nuo 0 iki 9 ir nuo 50 iki 249 darbuotojų.

30 grafikas

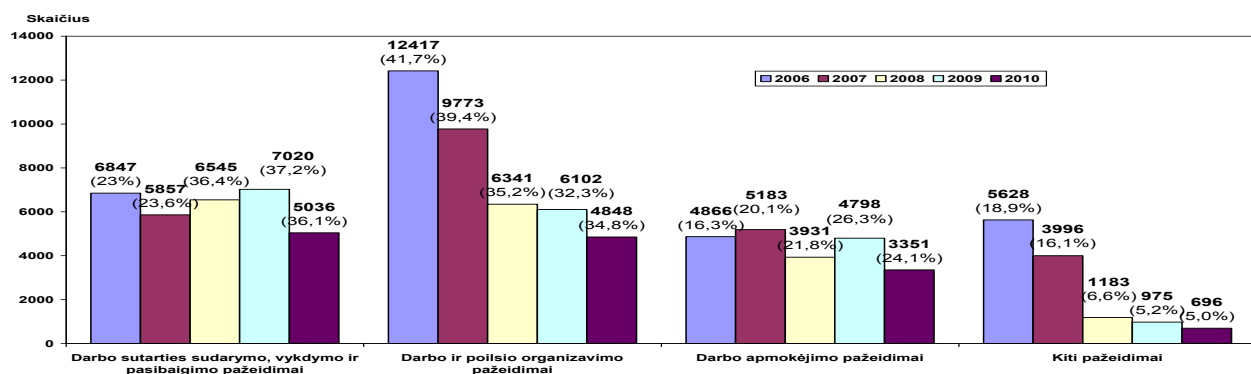
Darbo įstatymų vykdymo pažeidimai pagal įmonių dydį 2010 m.

Per paskutiniuosius penkerius metus pastebima darbo įstatymų vykdymo pažeidimų mažėjimo tendencija (**31 grafikas**) ir ypač organizuojant darbą ir poilsį. Per 2006 m. tokių pažeidimų nustatyta 12 417, kai tuo tarpu per 2010 m. – 4 848 arba daugiau kaip 2,6 karto.

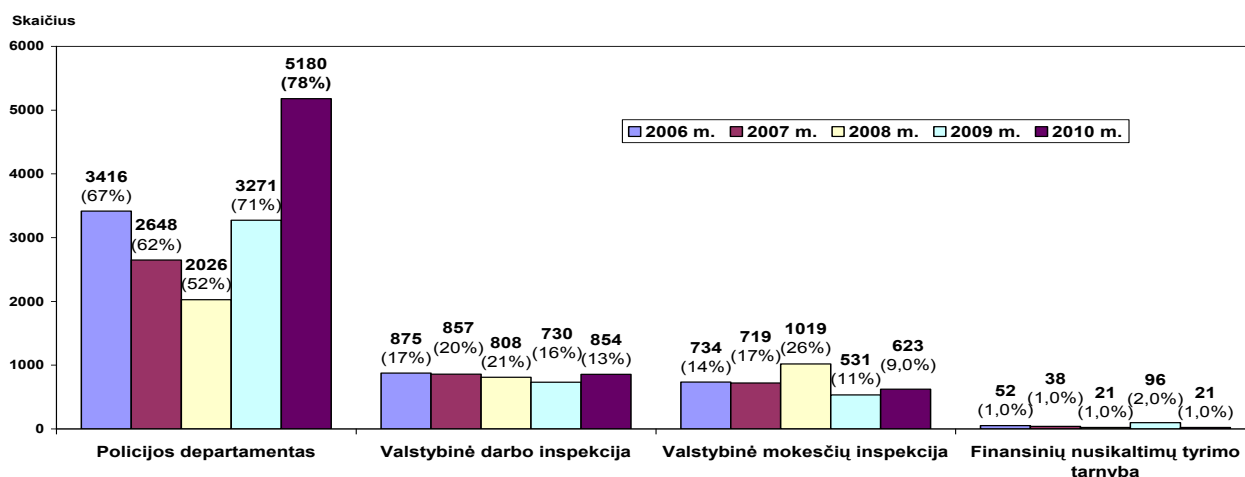
31 grafikas

Darbo įstatymų vykdymo pažeidimų pobūdis 2006 - 2010 m.

Nelegalus darbas. Nelegalaus darbo kontrolę bei prevenciją vykdančios institucijos (Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos ir Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos) pagal savo kompetenciją vykdė neteisėtos veikos (nelegalus darbas, veika neturint verslo liudijimo, veika neįregistravus įmonės, neturint licencijos ir kita neteisėta veika) kontrolę 2010 m. nustatė 6 678 nelegaliai dirbusius asmenis (**32 grafikas**). Daugiausia nelegalų nustatė Policijos departamentas, VDI ir Valstybinė mokesčių inspekcija.

Nelegalaus darbo reiškinių kontrolės koordinavimo veikla (išaiškinant nelegaliai (neteisėtai) dirbusius asmenis) pagal žinybas (2006-2010 m.)

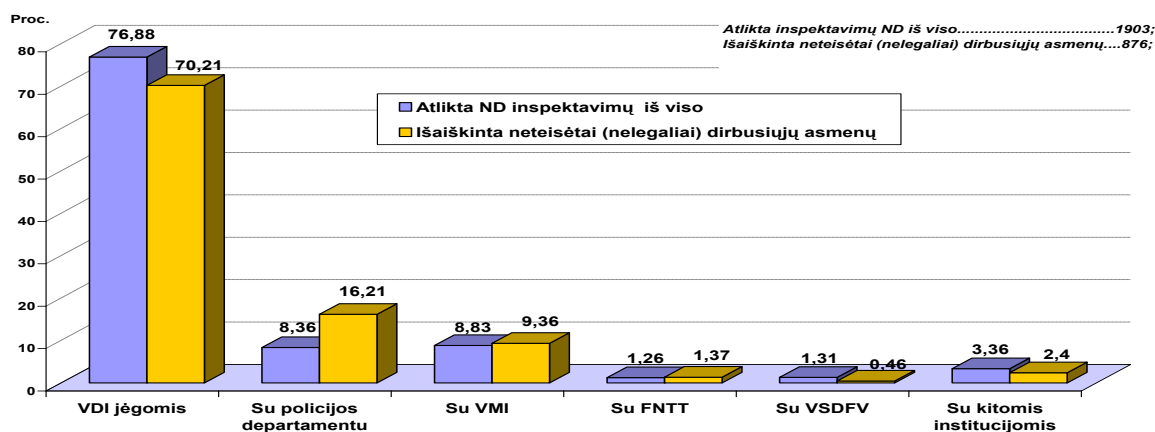

VDI nelegalaus darbo prevencijos bei kontrolės tikslais per 2010 metus atliko 1 720 nelegalaus darbo patikrinimų ir nustatė 854 nelegaliai dirbusius asmenis, iš kurių 11 asmenų iki 18 metų bei 21 užsienietis. Už nelegalaus darbo naudojimą darbdaviams surašyti 252 administracinių teisės pažeidimų protokolai dėl 477 asmenų pagal ATPK 41³ straipsnį (Nelegalaus darbas).

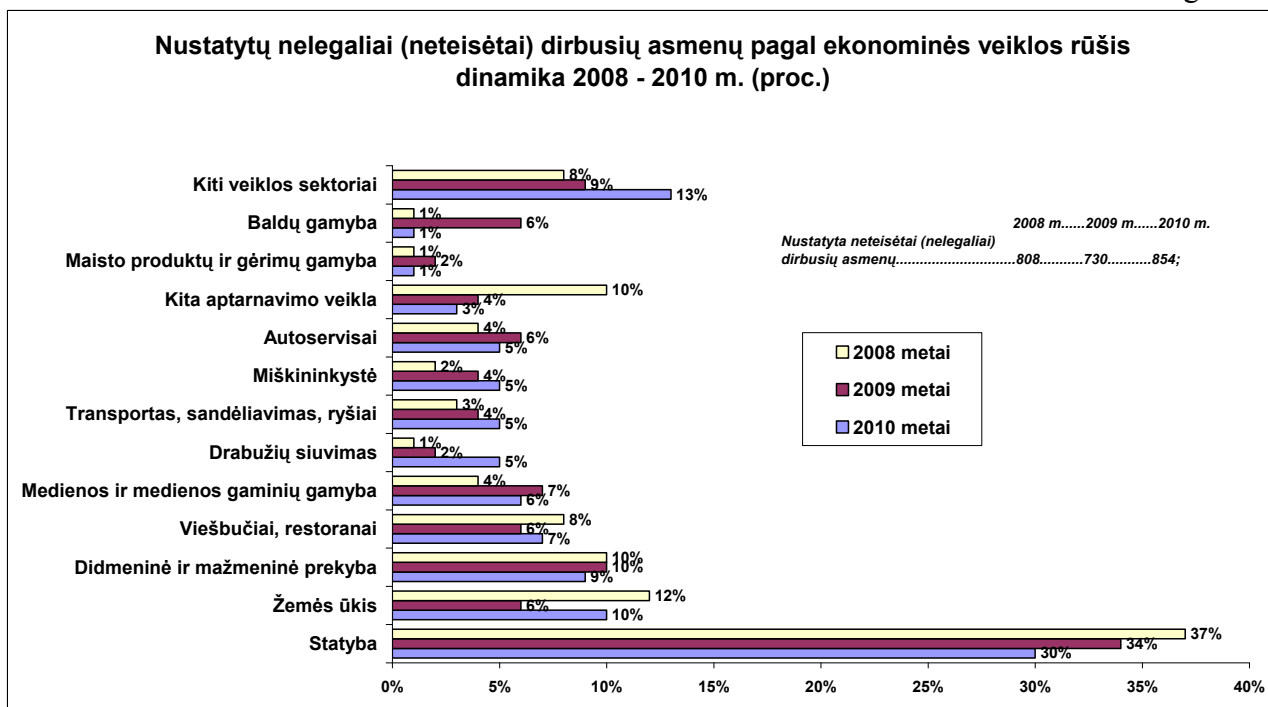
VDI kartu su kitomis nelegalaus darbo kontrolę ir prevenciją vykdančiomis institucijomis (Valstybine socialinio draudimo fondo valdyba (VSDFV), Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba (FNTT), Valstybine mokesčių inspekcija (VMI), Policijos departamentu) 2010 metais atliko 23,12 proc. (440 patikrinimų), kai 2009 metais - 12,87 proc. visų VDI atliktų nelegalaus darbo kontrolės patikrinimų. Kompleksinių patikrinimų pasiskirstymas (**33 grafike**).

33 grafikas

Kontrolinės veiklos efektyvumas išaiškinant nelegalaus darbo reiškinius 2010 m. (proc.)

Duomenys dėl nelegaliai (neteisėtai) dirbusių asmenų išaiškinimo pagal ekonominės veiklos sektorius rodo, kad daugiausia atvejų per 2010 metus nustatyta: statybose – 30,33 proc., žemės ūkyje – 9,60 proc., didmeninėje/mažmeninėje prekyboje – 8,78 proc., viešbučiuose, restoranuose – 7,14 proc. (**34 grafikas**). Rizikingiausi ekonominės veiklos sektoriai ir toliau lieka statyba, žemės ūkis, didmeninė ir mažmeninė prekyba, viešbučiai ir restoranai. Pastebima tendencija, kad vėl daugėja atvejų, kai nustatomas nelegalus darbas drabužių siuvime bei miškininkystėje.

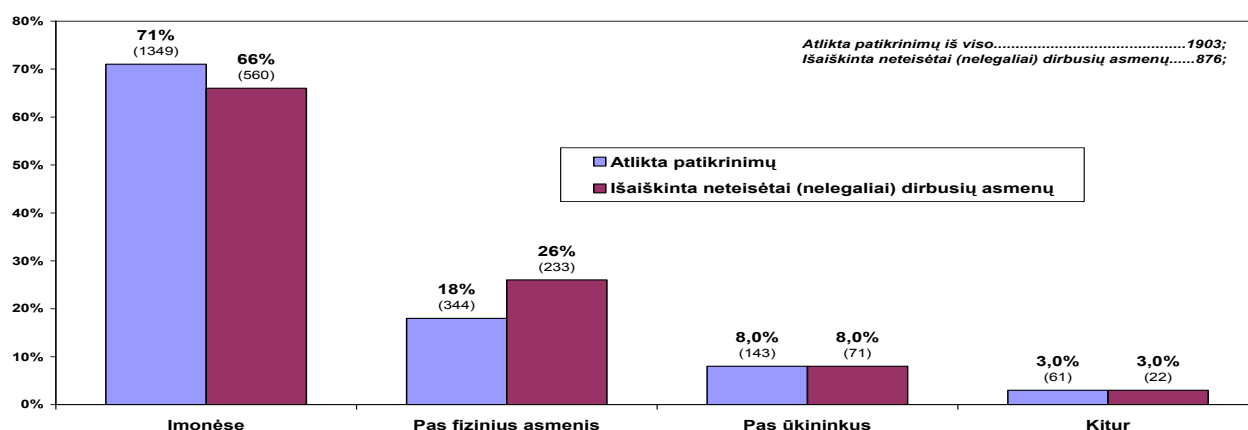

Palyginti su 2009 m., sumažėjo nelegaliai dirbusių asmenų skaičius ir sudarė statyboje 30,33 proc. visų nustatytų šalyje (2009 m. – 34,38 proc.), medienos ir medienos gaminių gamyboje – 5,62 proc. (2009 m. – 7,40 proc.), tačiau ženkliai išaugo žemės ūkyje ir sudarė 9,6 proc. (2009 m. – 5,62 proc.), drabužių siuvime – 4,68 proc. (2009 m. – 2,47 proc.). Kituose sektoriuose nustatytų nelegalaus darbo atvejų santykiniai rodikliai pakito nedaug.

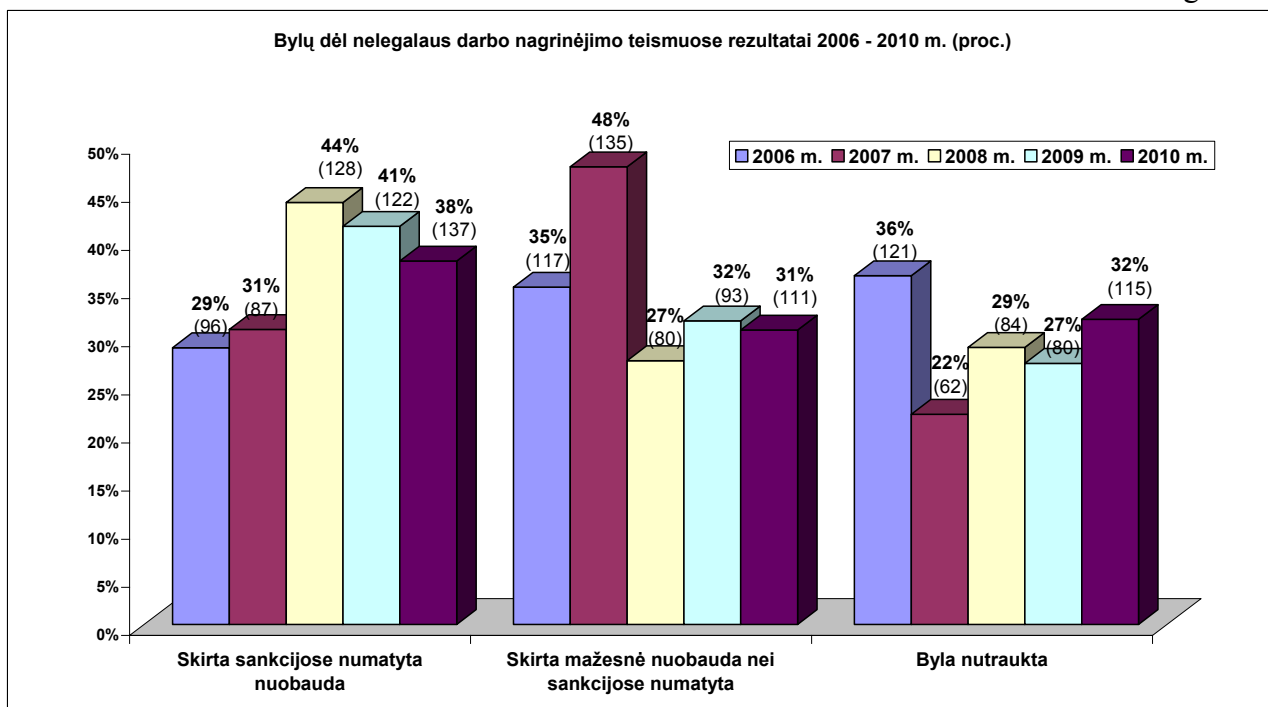
Daugiausiai iš visų nustatytų neteisėtai dirbančių asmenų nustatyta (**35 grafikas**) įmonėse – 65,57 proc. (patikrinimų – 73,47 proc.), pas fizinius asmenis – 26,11 proc. (patikrinimų – 18,74 proc.) ir pas ūkininkus – 8,31 proc. (patikrinimų – 7,79 proc.). 2010 m. pastebima tendencija, kuomet daugiau nustatoma nelegaliai dirbančių asmenų, palyginti su 2009 m., pas fizinius asmenis – 7 proc. bei ūkininkus – 33 proc.

35 grafikas

Išaiškinta neteisėtai (nelegaliai) dirbančių asmenų pagal sektorius 2010 m. (proc.)

Per 2010 metus pagal VDI pareigūnų surašytus administracinių teisės pažeidimų protokolus teismai išnagrinėjo 195 (77,4 %) administracinių teisės pažeidimų bylas. Aštuoniasdešimtyje bylų (41 %) dėl 137 nelegaliai dirbusių asmenų, darbdaviams buvo skirta ATPK 41³ str. 1 d. numatyta sankcija nuo 3 000 iki 10 000 litų – vidutiniškai 3 485 Lt už kiekvieną nustatytą nelegaliai dirbusį asmenį.

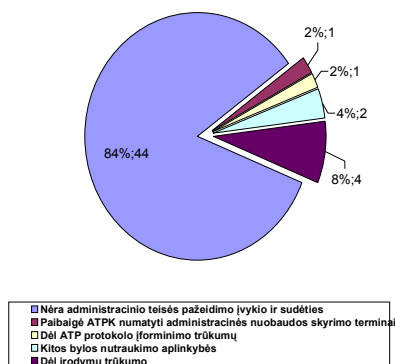

63 administracinių teisės pažeidimų bylose (32,3 %) dėl 111 asmenų skirta mažesnė nei ATPK 41³ str. numatyta administracinė nuobauda – vidutiniškai 1 003 Lt už kiekvieną nustatytą nelegaliai dirbusį asmenį. 52 bylos (26,7 proc.) dėl 115 asmenų buvo nutrauktos (**36 grafikas**).

Išnagrinėtų nutrauktų administracinių teisės pažeidimų bylų 2010 m. duomenys (**37 grafikas**) rodo, kad bylos nutraukimo motyvu, kaip ir ankstesniais metais, yra dėl to, jog nėra administracinio teisės pažeidimo sudėties ir įvykio (84 proc.). Viena iš pagrindinių problemų nutrauktose administracinių teisės pažeidimų bylose yra įrodymų vertinimas (4 proc.), t. y. dalis bylų nutrauktos motyvuojant nepakankamu įrodymų buvimu, teismai ne vienodai vertina pateikiamų įrodymų pakankamumą. Taip pat pažymėtina, kad dažnai nelegaliai dirbę asmenys teismuose pakeičia parodymus, nei buvo davę VDI inspektoriams savo paaiškinimuose. Teismai, tokius asmenų pasikeitimus dažniausiai traktuoja, administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens naudai, todėl ATP bylos dažniausiai nutraukiamos.

37 grafikas

Teismuose nutrauktų bylų aplinkybės (proc.)

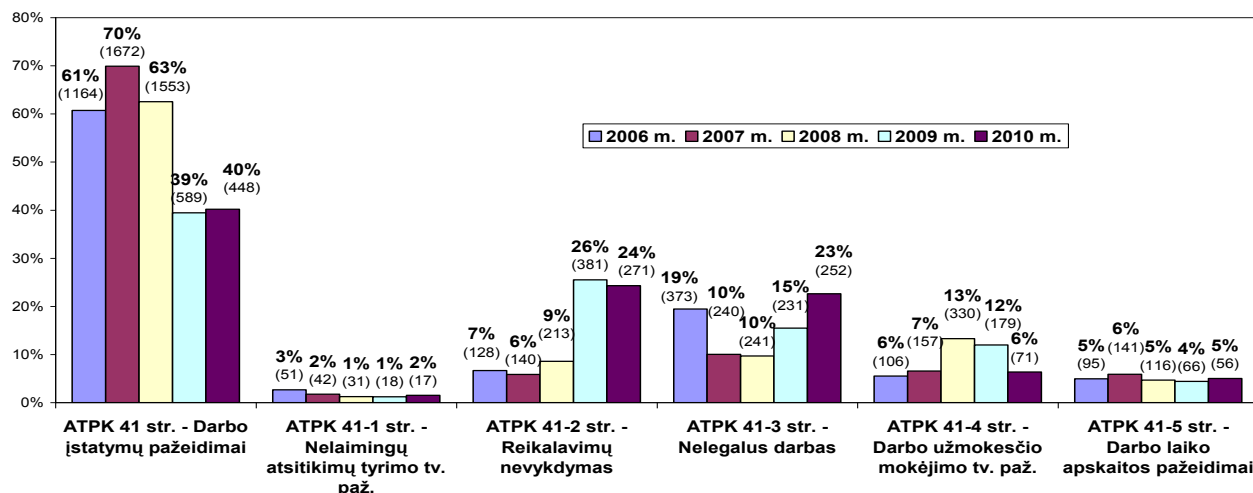

Atsižvelgiant į tai, 2010 m. gegužės 13 d. Vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus buvo patvirtinta nauja Paaiškinimo forma, kurioje buvo išpėjimas paaiškinimą davusiam asmeniui, apie atsakomybę, numatytą pagal ATPK 187² str., dėl melagingų parodymų davimo. Dėl minėto pažeidimo, VDI inspektoriai per 2010 m. surašė 4 ATP protokolus, kuriuos teismai išnagrinėję, skyrė administracines nuobaudas.

Taikytų sankcijų analizė. 2010 m. buvo įforminta 1 151 administracinių teisės pažeidimų protokolai (38 grafikas) ir priimta 683 nutarimai skirti baudas, kurių suma iš viso 586 520 Lt. Palyginti su 2009 metais, 23 proc. mažiau surašyta protokolų (1 493), 26 proc. priimta nutarimų skirti baudas (919) bei 37 proc. mažesnė skirtų baudų suma (925 510 Lt).

38 grafikas

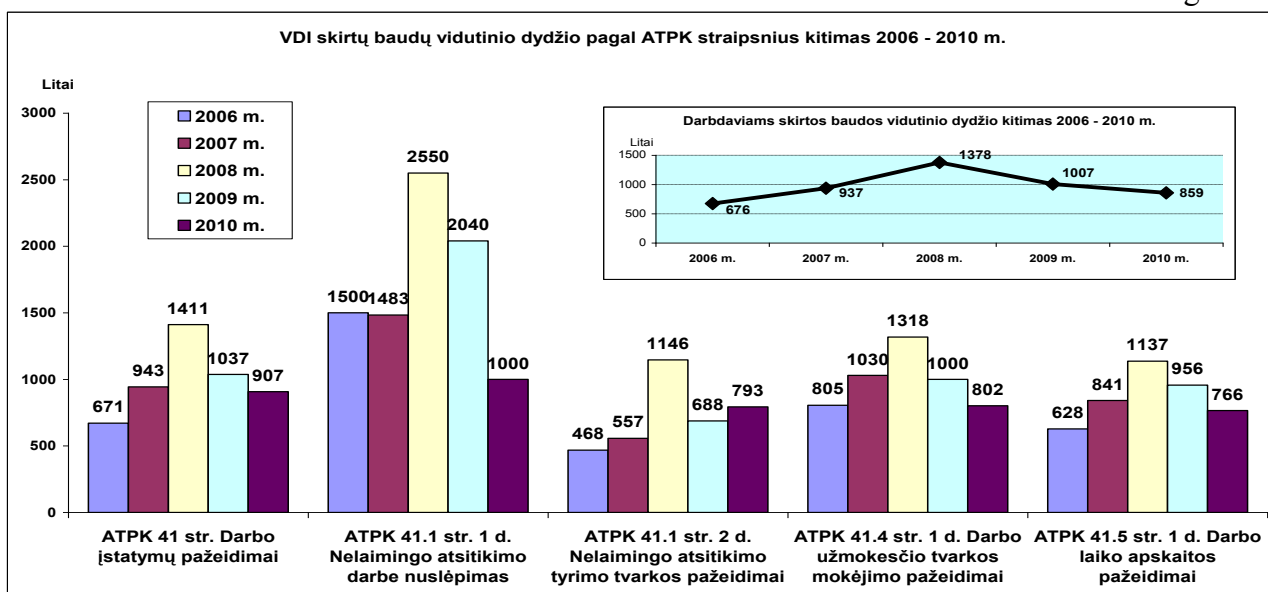
ATP protokoluų struktūra (pagal atskirus pažeidimus) 2006 - 2010 m. (proc.)

Per metus pagal ATPK 41 str. dėl darbo įstatymų, darbų saugos ir darbo higienos norminių teisės aktų pažeidimų surašyti 448 ATP protokolai, arba 24 proc., pagal ATPK 41² str. surašytas 371 protokolas, arba 26 proc. mažiau negu 2009 m. (atitinkamai 589 ir 381 protokoliai).

VDI priėmė 683 nutarimus skirti administracinę baudą, t. y. 59 proc. surašytų protokolų pasibaigė būtent darbo inspektoriaus priimtu nutarimu. Vidutinis baudos dydis pagal ATPK straipsnius bei skirtos darbdaviams pastaraisiais metais mažėjo (39 grafikas). Palyginti su 2009 m., sumažėjo pagal ATPK 41 str. – 12,5 proc., pagal ATPK 41¹ str. 1 dalį – 2 kartus, pagal ATPK 41⁴ str. 1 dalį – 19,8 proc., pagal ATPK 41⁵ str. 1 dalį – 19,9 proc., darbdaviams skirta vidutinė bauda – 14,7 proc., (nuo 1 007 Lt iki 859 Lt).

39 grafikas

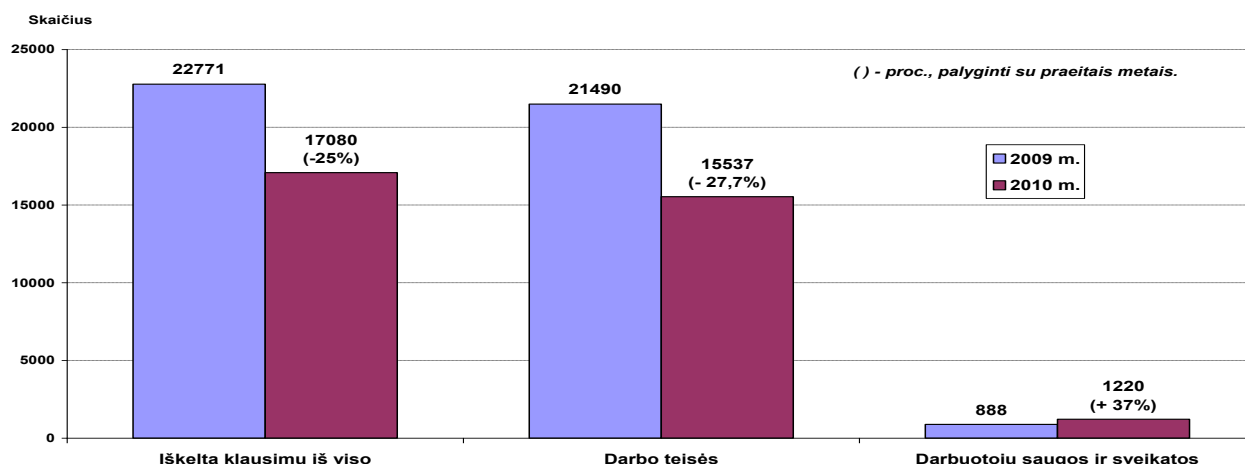
Pažymėtina, kad 2010 m. daugiau nei du kartus sumažėjo baudos skirtos už ATPK 41¹ str. 1 d. (Nelaimingo atsitikimo darbe nuslėpimas) palyginti su 2008 metais. Už minėto straipsnio pažeidimą buvo iškeltos 2 administracinės bylos, kuriose darbo inspektoriai atsižvelgė į atsakomybę lengvinančias aplinkybes ir skyrė minimalias administracines baudas, tačiau nelaimingo atsitikimo darbe nuslėpimas dar dažniausiai yra piktybinis, todėl darbo inspektorių reiklumas nemažės.

Skundų ir pranešimų tyrimas, paklausimų nagrinėjimas. Iš 2010 metais gautų 13 335 skundų, pranešimų ir paklausimų, 52 proc. (6 876 atvejai) sudaro skundai ir pranešimai.

Skundų, prašymų ir paklausimų darbo santykių visetą sudarančių klausimų 2010 metais, palyginti su praėjusiais metais, sumažėjo 25 proc. (nuo 22771 iki 17080 klausimų).

40 grafikas

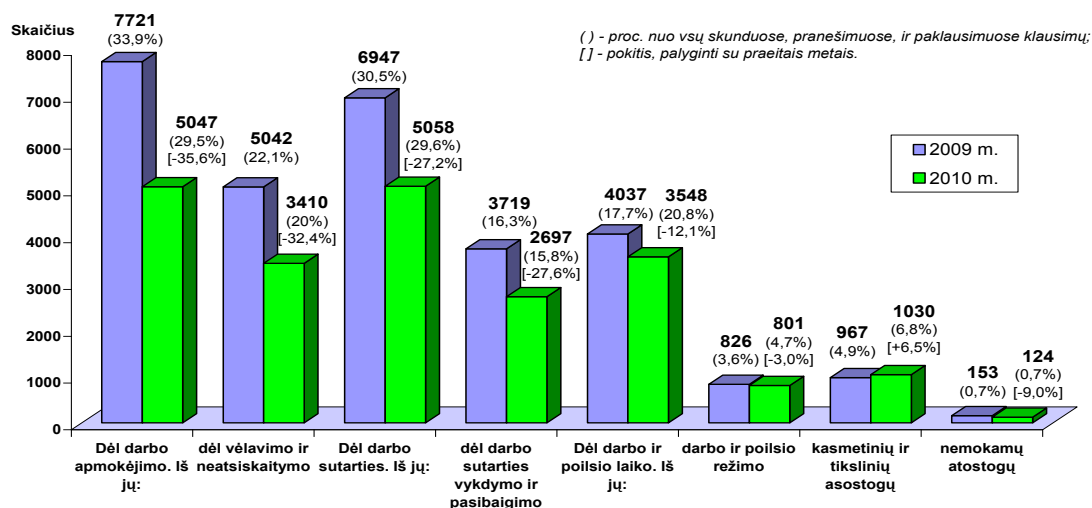
Iškelta klausimų skunduose, pranešimuose ir paklausimuose 2009 - 2010 m.

Iš visų 2010 m. iškeltų klausimų 91 proc. sudaro darbo teisės, 8 proc. – darbuotojų saugos ir sveikatos ir 1 proc. kiti klausimai (**40 grafikas**). Palyginti su 2009 metais, mažėjo nusiskundimų pagal visus darbo teisinių santykių institutus, t.y. dėl darbo sutarties sudarymo ir vykdymo pažeidimų, darbo užmokesčio išmokėjimo tvarkos ir darbo bei poilsio laiko režimo reikalavimų nesilaikymo (**41 grafikas**). Pastebėtina, kad nežymiai išaugo nusiskundimų dėl kasmetinių atostogų suteikimo tvarkos. Taip pat nuo 888 iki 1220 arba 37 proc. išaugo nusiskundimų dėl darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų nesilaikymo.

41 grafikas

Skundų, pranešimų ir paklausimų darbo santykių visetą sudarančių klausimų pokyčių tendencijos 2009 - 2010 m.

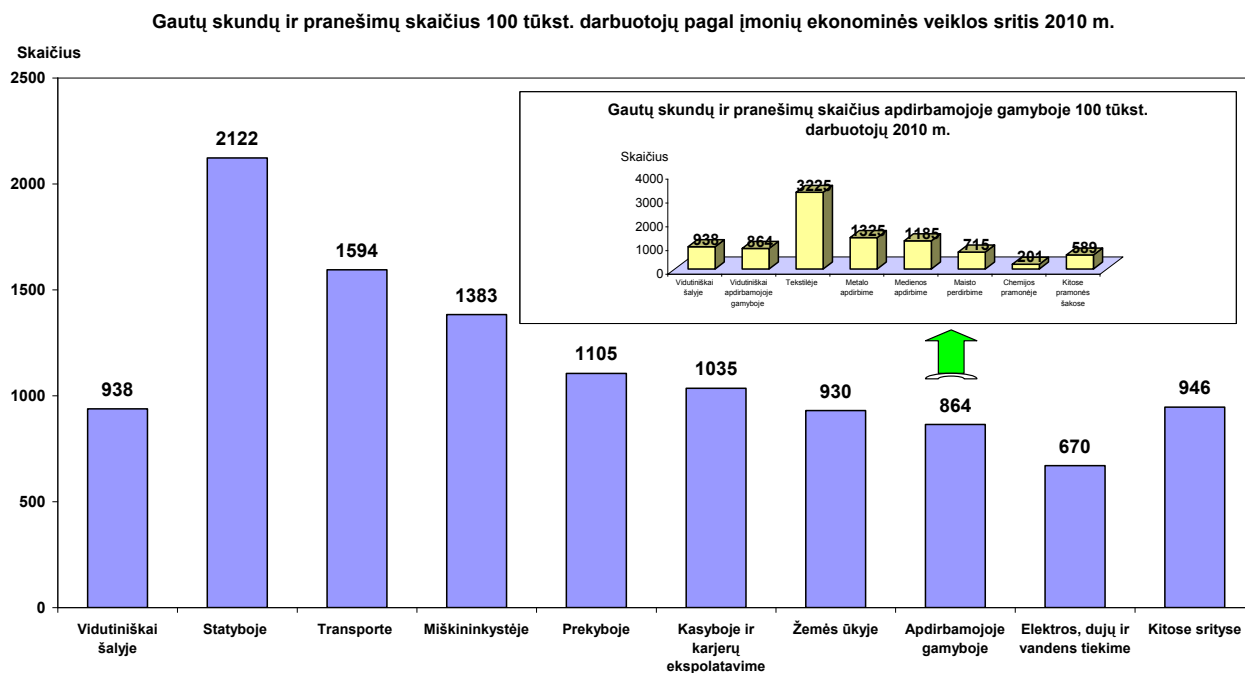

Bendras skundų mažėjimas susijęs su objektyviomis, krizės sąlygotomis prielaidomis, taip pat šiam reiškiniui turi įtakos subjektyvūs kriterijai – tikėtina, kad darbuotojai, saugodami darbo vietą, toleruoja pažeidimus jų atžvilgiu. Tai rodo 17 proc. išaugęs anonimių pranešimų skaičius.

Stebima, kad bendras skundų skaičius absoliučiais skaičiais išlieka pakankamai didelis. Ši tendencija nesikeičia jau eilę metų ir tuo pagrindu teiktina išvada, kad socialinė įtampa itin jautrioje darbo teisinių santykių reguliavimo srityje nemažta.

Skaičiuojant gautus skundus ir pranešimus 100 tūkst. darbuotojų (**42 grafikas**), tokių skundų dinamikoje daugiausia sudaro skundai statyboje, transporte, miškininkystėje ir prekyboje, o apdirbamojoje gamyboje - tekstilės, metalo ir medienos sektoriuose.

42 grafikas

Paklausimų darbo santykių visetą sudarančių klausimų skaičius, palyginti su praeitais metais, sumažėjo 20,7 proc., atitinkamai nuo 9000 iki 7137 klausimų.

IV. APIBENDRINIMAI, PROBLEMOS IR SIŪLOMOS PREVENCINĖS PRIEMONĖS

I. Nelaimingi atsitikimai darbe

1. Per pastaruosius 5 metus sunkių ir mirtinų NA darbe skaičius sumažėjo beveik 2 kartus (nuo 339 iki 175). Iš jų:

- Mirtinų NA darbe skaičius sumažėjo 2,2 karto (nuo 108 iki 49);
 - Sunkių NA skaičius sumažėjo 1,8 karto (nuo 228 iki 126);
- Skaičiuojant 100 tūkst. dirbančiųjų (dažnumo koeficientas Kd):
- Mirtinų NA darbe jų dažnumo koeficientas Kd sumažėjo 2,1 karto (nuo 8,4 iki 4,1);
 - Sunkių NA darbe dažnumo koeficientas Kd sumažėjo 1,7 karto (nuo 17,8 iki 10,7);

Šie skaičiai iš esmės reiškia, jog socialinių partnerių ir atitinkamų kontroliuojančių įstaigų bendradarbiavimas saugant darbuotojų gyvybę ir sveikatą, išgelbėjo ne vieną žmogaus gyvenimą ir likimą. Tai atliepia tendencijoms, kurios įtvirtintos Europos ir Lietuvos darbuotojų saugos ir sveikatos strategijose, numatant 2007–2012 metais, palyginti su 2006 m., žūčių ir sunkių sužalojimų darbe skaičių, tenkantį 100 tūkst. darbuotojų, sumažinti 25 proc.

Vis dėlto reikia pripažinti, kad Lietuvoje pagerėjusiai statistikai šioje srityje įtakos turėjo sumažėjusios gamybos, ypač statybų sektoriuje, apimtys.

2010 metais veikiančių įmonių skaičius, lyginant su 2009 metais, padidėjo 4,6 proc., dirbančiųjų – 2,3 proc. Tuo tarpu, bendras NA darbe skaičius išaugo 11,6 proc., iš jų: lengvų – 11,5 proc., sunkių – 18,9 proc., o mirtinų NA darbe skaičius išliko toks pat (49 atv.).

2. Pagal mirtinų NA darbe skaičių 2010 m. pavojingiausios ekonominės veiklos rūšys buvo:

- Transportas ir sandėliavimas – 22,4 proc.;
- Apdirbamoji gamyba – 18,4 proc. (ypatingai metalo, medienos apdorojimas, baldų gamyba, statybinės medžiagos, maistas);
- Žemės ūkis – 18,4 proc.;
- Statyba – 10,2 proc.;
- Miškininkystė – 8,2 proc.;
- Prekyba – 6,1 proc.;

3. Pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių) 2010 m. daugiausia (72 proc.) mirtinų NA darbe įvyko įmonėse, kuriose dirbo 10 – 249 darbuotojai.

4. Dirbant pavojingus darbus, mirtinų ir sunkių NA darbe 2010 m. įvyko 70 atvejų arba 40 proc. visų mirtinų ir sunkių NA darbe įvykusių šalyje. Iš jų:

- statyboje – 24 (13,7 proc. visų mirtinų ir sunkių NA darbe);
- apdirbamojoje gamyboje – 15 (8,6 proc.);
- miškininkystėje – 8 (4,6 proc.);
- transporte, sandėliavime – 5 (2,9 proc.);
- žemės ūkyje – 4 (2,3 proc.);
- prekyboje – 4 (2,3 proc.).

5. Profesinės rizikos vertinimas 2010 m. tikrintose įmonėse:

5.1. nuo 29,4 proc. iki 19,2 proc. sumažėjo įmonių, kuriose buvo nevertinta profesinė rizika;

5.2. 70,9 proc. įmonių buvo vertinta profesinė rizika, bet įvyko mirtini ir sunkūs NA darbe.

Iš jų pagal ekonomines veiklas:

- transporte, sandėliavime - 82 proc. mirtinų ir 84 proc. sunkių;
- statyboje – 40 proc. mirtinų ir 73 proc. sunkių;
- apdirbamojoje gamyboje – 33 proc. mirtinų ir 83 proc. sunkių;
- žemės ūkyje – 44 proc. mirtinų ir 83 proc. sunkių;
- miškininkystėje – 25 proc. mirtinų ir 86 proc. sunkių.

6. Rizikos veiksniai, nulėmę mirtinus ir sunkius NA darbe 2009 – 2010 m.

1 lentelė

Eil. Nr.	Veiksnių pavadinimas	Nelaimingų atsitikimų darbe (N-1)							2009-2010 M+S	Proc. nuo visų M+S
		2009			2010					
		M	S	M+S	M	S	M+S			
1.	Statinių, daiktų, krovinių virtimas, kritimas	13	27	40	10	26	36	76	23,0	
2.	Transporto priemonės (įskaitant įmonės vidaus kelių transporto priemones ir stacionarias transporto priemones)	15	11	26	10	20	30	56	17,0	
3.	Veikiantys įrenginiai, mechanizmai	3	9	12	3	8	11	23	7,0	
4.	Karštis, ugnis	1	2	3	4	6	10	13	3,9	
5.	Elektros srovė	5	3	8	2	0	2	10	3,0	
6.	Smurtas	1	2	3	0	4	4	7	2,1	
7.	Pavojingos, kenksmingos medžiagos	1	1	2	2	3	5	7	2,1	
8.	Birios medžiagos	1	1	2	2	0	2	4	1,2	
9.	Transportuojamas krovinys	0	0	0	2	2	4	4	1,2	
10.	Sprogimas	0	0	0	3	0	3	3	0,9	
11.	Nuskendimai	0	0	0	2	0	2	2	0,6	

12.	Žmogaus kritimas iš aukščio, griuvimas	6	45	51	8	48	56	107	32,5
13.	Kiti	3	5	8	1	9	10	18	5,5
Iš viso		49	106	155	49	126	175	330	100

7. Dėl kritimo iš aukščio mirtinių NA darbe sumažėjo nuo 6 atv. – 2009 m. iki 5 atv. – 2010 m. arba 16,7 proc. (statyboje 5 kartus), o sunkių NA darbe padaugėjo nuo 27 atv. – 2009 m. iki 30 atv. – 2010 m. arba 11,1 proc. (statyboje 2,1 karto).

8. Per pastaruosius tris metus vidutiniškai 28,6 proc. mirtinių ir 29,6 proc. sunkių NA darbe įvyko nustatyta tvarka neapmokytiems ir/ar neatestuotiems, neinstrukuotiems saugos ir sveikatos darbe klausimais darbuotojams. Tokie pat rodikliai ir 2010 m.

9. 2010 m., dirbantys toje įmonėje pirmus metus darbuotojai, patyrė 17,6 proc. daugiau traumų darbe negu 2009 m.

9.1. Mirtinių traumų darbe skaičius išaugo nuo 13 atv. – 2009 m. iki 20 atv. - 2010 m. arba 53,8 proc.

9.2. Sunkių traumų darbe skaičius išaugo nuo 35 atv. – 2009 m. iki 46 atv. - 2010 m. arba 31,4 proc.

10. 2010 metais 18,4 proc. mirtinių ir 14,3 proc. sunkių NA darbe sudarė eismo įvykiai. 77,8 proc. (iš 9 atvejų 7) mirtinas traumas patyrė užsienyje ir tik 41,1 proc. dėl įmonės vairuotojų kaltės.

11. Lengvų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas:

11.1. 2010 metais 78 proc. lengvų NA darbe tyrimo aktų darbo inspektoriai gražino darbdaviams pataisymui. Vidutiniškai 2006 – 2010 m. laikotarpiu tokių aktų buvo gražinta 68,8 proc.

11.2. Vienam mirtinam NA darbe 2010 m. tenkančių lengvų NA darbe duomenys pagal įmonių dydį pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

Darbuotojų skaičius	Lengvų NA darbe skaičius	Mirtinių NA darbe skaičius	Lengvų NA darbe skaičius, tenkantis vienam mirtinam NA darbe
500 ir daugiau	478	1	478
250 - 499	344	3	114,7
50 - 249	873	16	54,6
10 - 49	361	19	19
1 – 9	104	10	10,4
Iš viso	2160	49	44,1

II. Profesinės ligos

Profesinių ligų atvejų per penkmetį sumažėjo 3,1 karto (nuo 1447 iki 472); o jų dažnumo koeficientas Kd - 2,8 karto (nuo 112,9 iki 40,1).

Ataskaitiniais metais (2010 m.):

- Profesinių ligų struktūroje dominuoja profesinės jungiamojo audinio ir skeleto raumenų sistemos (48,5 proc. ir tai 1,1 proc. daugiau negu 2009 m.), ausies (25,6 proc. ir tai 5 proc. mažiau negu 2009 m.) ir nervų sistemos (20,1 proc. ir tai 1,3 proc. daugiau negu 2009 m.) ligos.

- Daugiausia profesinių ligų nustatyta: apdirbamosios gamybos (30,3 proc. ir tai 2,6 proc. daugiau nei 2009 m.), statybos (29,9 proc. ir tai 1 proc. mažiau nei 2009 m.), transporto ir sandėliavimo (10,6 proc. ir tai 4,2 proc. daugiau nei 2009 m.), žemės ūkio (9,1 proc. ir tai 6,1 proc. mažiau nei 2009 m.) įmonėse.

- Daugumą (69,5 proc.) profesinių ligų lėmė fizikiniai veiksniai.

III. Darbo santykiai

1. Palyginanti su 2009 m. laikotarpiu, 2010 m. VDI surašė 23 proc. mažiau protokolų, o taip pat 26 proc. mažiau priėmė nutarimų skirti baudas, kas sąlygojo mažesnę 14 proc. skirtų baudų sumą.

2. Traukdami administracinę atsakomybę asmenis pagal ATPK 41³ straipsnį, teismai taikė įvairių dydžių baudas. Vidutinis administracinės baudos dydis 2010 metais už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį buvo 2 374,2 Lt. Atkreiptinas dėmesys, kad nuobaudos vidurkis nežymiai sumažėjo, palyginti su 2009 m. (2597,9 Lt).

3. Siūlytina išnagrinėti galimybę dėl Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo, Užimtumo rėmimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos pinigines socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymo pakeitimo tikslingumo, įvertinant teisinę galimybę nemokėti bedarbiams nedarbo draudimo, socialinės pašalpos išmokos ar kitas kompensacijas tais atvejais, kai paaiškėja, kad jie dirbo nelegaliai.

4. Pritartina Nelegalaus darbo draudimo įstatymo projekto priėmimui. Priėmus minėtą projektą būtų išvengta sudėtingų keletu teisės aktų derinimo, keitimo ir papildymo procedūrų, kolizijų tarp atskirų teisės aktų ir būtų efektyviau vykdomos nelegalios (neteisėtos) veiklos kontrolė bei jos koordinavimas.

5. Skundų, prašymų ir paklausimų darbo santykių visetą sudarančių klausimų 2010 m., palyginti su 2009 m., sumažėjo 25 proc., (nuo 22771 iki 17080 klausimų).

6. Išaugęs (17 proc.) anoniminių pranešimų skaičius rodo, kad darbuotojai, saugodami darbo vietą, toleruoja pažeidimus jų atžvilgiu.

7. Stebima, kad bendras skundų skaičius absoliučiais skaičiais išlieka pakankamai didelis. Teiktina išvada, kad socialinė įtampa itin jautrioje darbo teisinių santykių reguliavimo srityje nemažta.

8. Paklausimų darbo santykių visetą sudarančių klausimų skaičius, palyginti su 2009 m., sumažėjo 20,7 proc., (nuo 9000 iki 7137).

V. NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE IR PROFESINIŲ LIGŲ PREVENCINĖS PRIEMONĖS

Eil. Nr.	Problemų identifikavimas	Sprendimo būdai
1	2	3
1.	<p>Pagal mirtinų NA darbe skaičių 2010 m. pavojingiausios ekonominės veiklos rūšys buvo:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Transportavimas ir sandėliavimas – 22,4 proc. ▪ Apdirbamoji gamyba – 18,4 proc. (ypatingai metalo, medienos apdorojimas, baldų gamyba, statybinės medžiagos, maistas); ▪ Žemės ūkis – 18,4 proc. ▪ Statyba – 10,2 proc.; ▪ Miškininkystė – 8,2 proc.; ▪ Prekyba – 6,1 proc.; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kontroliuoti, kaip įmonės šalina Valstybinės darbo inspekcijos inspektorių reikalavimuose nurodytus trūkumus, ypač susijusius su įvykusiais nelaimingais atsitikimais darbe. ▪ Bendradarbiauti su socialiniais partneriais ir teikti jiems metodinę paramą, rengiant seminarus saugios techninės priežiūros klausimais, pasitarimus darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais. ▪ Rengti metodines rekomendacijas tos ekonominės veiklos, kurioje įvyko daugiausiai nelaimingų atsitikimų darbe, įmonėms. ▪ Darbdaviams diegti priemones nelaimingiems atsitikimams darbe išvengti, atsižvelgiant į panašius įvykius kitose įmonėse, apie kuriuos giminingas įmones informuoja VDI elektroniniu paštu (per metus išsiunčiama apie 100000 elektroninių laiškų).

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Didinti teisinio visuomenės švietimo darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais aprėptį, panaudojant šiam tikslui nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pažeidimų analizės rezultatus. ▪ Plėsti bendradarbiavimą su kitomis ūkio subjektų priežiūrą atliekančiomis, ypač saugaus eismo kontrolės klausimais, institucijomis, panaudojant tam tikslui turimas duomenų bazes, reikalingas institucijų funkcijoms vykdyti, siekti įtraukti jų specialistus į VDI organizuojamus ūkio subjektų tikrinimus, dalyvauti, pagal kompetenciją, jų organizuojamose priemonėse.
2.	<p>Pagal įmonių dydį (darbuotojų skaičių) 2010 m. daugiausia (72 proc.) mirtinų NA darbe įvyko įmonėse, kuriose dirbo 10 – 249 darbuotojai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikuoti ir vertinti mažose ir vidutinio dydžio įmonėse pavojus ir riziką, kylančius dėl darbinės veiklos bei numatyti prevencijos priemones. ▪ Propaguoti, vertinant riziką smulkiose įmonėse, Internetinę rizikos vertinimo interaktyvią priemonę OIRA. ▪ Darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus įtraukti į visų lygių įmonės valdymo funkcijas ir sritis, juos nagrinėti darbuotojų susirinkimuose.
3.	<p>Dirbant pavojingus darbus, mirtinų ir sunkių NA darbe 2010 m. įvyko 70 atvejų arba 40 proc. visų mirtinų ir sunkių NA darbe įvykusių šalyje. Iš jų:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ statyboje – 24 (13,7 proc. visų mirtinų ir sunkių NA darbe); ▪ apdirbamojoje gamyboje – 15 (8,6 proc.); ▪ miškininkystėje – 8 (4,6 proc.); ▪ transporte, sandėliavime – 5 (2,9 proc.); ▪ žemės ūkyje – 4 (2,3 proc.); ▪ prekyboje – 4 (2,3 proc.). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kontroliuoti statybos procesą nuo pat pradžių (tikrinant statybos techninius projektus) iki statybų užbaigimo, kai jau įrengtos darbo vietos. ▪ Nagrinėti nelaimingų atsitikimų tyrimo medžiagas, įvertinti tyrimo kokybę ir teikti inspektavimo skyriams informaciją apie nustatytus trūkumus, ypač atkreipiant dėmesį į nelaimingų atsitikimų, įvykusių atliekant pavojingus darbus, priežasčių nustatymą. ▪ Užtikrinti, kad įmonėje būtų naudojamos tik atitinkančios privalomuosius saugos reikalavimus darbo priemonės, kad jos būtų tinkamai techniškai prižiūrimos
4.	<p>Profesinės rizikos vertinimas 2010 m. tikrintose įmonėse: 70,9 proc. įmonių buvo vertinta profesinė rizika, bet įvyko mirtini ir sunkūs NA darbe. Iš jų pagal ekonomines veiklas:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ transporte, sandėliavime - 82 proc. mirtinų ir 84 proc. sunkių; ▪ statyboje – 40 proc. mirtinų ir 73 proc. sunkių; ▪ apdirbamojoje gamyboje – 33 proc. mirtinų ir 83 proc. sunkių; ▪ žemės ūkyje – 44 proc. mirtinų ir 83 proc. sunkių; ▪ miškininkystėje – 25 proc. mirtinų ir 86 proc. sunkių 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Parengti metodines rekomendacijas, kurios padėtų nustatant įmonėse darbuotojų saugos ir sveikatos pažeidimų prevencijos bei profesinės rizikos vertinimo kryptis. ▪ Įtraukti darbuotojus, konsultuotis su jais, sprendžiant darbuotojų saugos ir sveikatos klausimus įmonėje. ▪ Vykdyti darbuotojų saugos ir sveikatos bei profesinės sveikatos specialistų, įskaitant ir šias paslaugas teikiančius, reikiamos kvalifikacijos ir kompetencijos, jų skaičiaus, šiems klausimams skiriamo laiko pakankamumo patikrinimą. ▪ Parengti metodines rekomendacijas dėl Darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų pavyzdinių nuostatų taikymo

5.	<p>Per pastaruosius tris metus vidutiniškai 28,6 proc. mirtinų ir 29,6 proc. sunkių NA darbe įvyko nustatyta tvarka neapmokytiems ir/ar neatestuotiems, neinstrukuotiems saugos ir sveikatos darbe klausimais darbuotojams. Tokie pat rodikliai ir 2010 m.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tęsti pradėtą darbuotojų saugos ir sveikatos mokymo reformą, siekiant padidinti šio mokymo įtaką nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencijai: <ul style="list-style-type: none"> - darbdaviams identifikuoti darbuotojų mokymo poreikį ir organizuoti jų apmokymą, kad visi darbuotojai būtų kompetentingi atlikti savo darbą. - palaipsniui peržiūrėti ir atnaujinti dabartines darbuotojų saugos ir sveikatos bei dirbančiųjų su potencialiai pavojingais įrenginiais mokymo programas, nuolat analizuojant naujų programų rengimo poreikį. - palaipsniui siaurinti instruktavimo instituto apimtį, keisti jo principus ir būdus, atstatant šalyje darbuotojų saugos ir sveikatos mokymo prigimtį taip, kaip tai suprantama kitose Europos Sąjungos šalyse
6.	<p>2010 m., dirbantys toje įmonėje pirmus metus darbuotojai, patyrė 17,6 proc. daugiau traumų darbe negu 2009 m.</p> <p>Mirtinų traumų darbe skaičius išaugo nuo 13 atv. – 2009 m. iki 20 atv. - 2010 m. arba 53,8 proc.</p> <p>Sunkių traumų darbe skaičius išaugo nuo 35 atv. – 2009 m. iki 46 atv. - 2010 m. arba 31,4 proc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atlikti teminius darbuotojų saugos ir sveikatos inspektavimus, atkreipiant dėmesį į tai, ar įmonės žino ir ar taiko VDI paskelbtas Rekomendacijas nelaimingiems atsitikimams darbe, pirmus metus įmonėje dirbantiems darbuotojams, išvengti ir apibendrintus tikrinimų rezultatus paskleisti VDI interneto svetainėje.
7.	<p>2010 metais 18,4 proc. mirtinų ir 14,3 proc. sunkių NA darbe sudarė eismo įvykiai. 77,8 proc. (iš 9 atvejų 7) mirtinas traumas patyrė užsienyje</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Darbdaviams nuotolinio ryšio priemonėmis kontroliuoti, kaip vairuotojai, vežantys krovinius į užsienio valstybes, laikosi jiems duotų nurodymų, suplanuoti laiką poilsiui tiems vairuotojams, kurie turi ir vairuoti transporto priemones ir atlikti krovos darbus. ▪ Rekomenduoti darbdaviams kelių transporto vairuotojų profesinei saugai ir sveikatai užtikrinti vadovautis Europos saugos ir sveikatos darbe agentūros užbaigto projekto, skirto kelių transporto vairuotojams, medžiaga. Ši agentūra parengė nemažai metodinės ir praktinės informacijos, skirtos sunkvežimių ir furgonų, taksi ir lengvųjų automobilių, miesto ir tolimojo susisiekimo autobusų vairuotojams, taip pat pristatymo dviračiais ir motociklais paslaugų teikėjams. Visi leidiniai, informaciniai biuleteniai ir kita medžiaga patalpinta adresu: http://osha.europa.eu/lt/sector/road transport
8.	<p>Lengvų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimas:</p> <p>2010 metais 78 proc. lengvų NA darbe tyrimo aktų darbo inspektoriai grąžino darbdaviams pataisymui. Vidutiniškai 2006 – 2010 m. laikotarpiu tokių aktų buvo gražinta 68,8 proc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atliekant inspektavimus įmonėse kartu patikrinti, kaip įmonėse registruojami incidentai. Gautus patikrinimų rezultatus apibendrinti ir išvadas paskleisti VDI interneto svetainėje; ▪ Darbdavių sudarytoms dvišalėms komisijoms, tiriant lengvus nelaimingus atsitikimus darbe,

		atsižvelgti į VDI svetainėje paskelbtas Rekomendacijas dėl lengvų nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo.
9.	<p>Profesinė sveikata:</p> <p>2010 m. nustatyta daugiausia profesinių ligų: apdirbamosios gamybos (30,3 proc., tai 2,6 proc. daugiau nei 2009 m.), statybos (29,9 proc., tai 1 proc. mažiau nei 2009 m.), transporto ir sandėliavimo (10,6 proc., tai 4,2 proc. daugiau nei 2009 m.) įmonėse.</p> <p>69,5 proc. profesinių ligų lėmė fizikiniai veiksniai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vertinti, kaip ūkio subjektai laikosi teisės aktuose nustatytos privalomų sveikatos tikrinimų tvarkos (ypatingą dėmesį kreipiant į apdirbamosios gamybos, statybos, transporto įmones), darbo ir poilsio režimo, profesinės rizikos vertinimo ir profesinės rizikos veiksnių poveikio darbuotojų sveikatai mažinimo ir šalinimo priemonių įgyvendinimo; ▪ Atliekant pažeidimų profesinės sveikatos klausimais kontrolę, atkreipti dėmesį į tai, kaip darbdaviai įgyvendina numatytas prevencijos priemones, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo fizikinių ir ergonominių veiksnių keliamos rizikos; ▪ Stiprinti kontrolę dėl Įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų pavyzdinių nuostatų įgyvendinimo, atkreipiant dėmesį į profesinės sveikatos specialistų skaičiaus pakankamumą ir jų funkcijų vykdymo apimtį, pirmiausia pradant nuo konsultavimo pažymų (3-6 mėnesiai nuo minėtųjų nuostatų įsigaliojimo), vėliau pereinant prie griežtesnių reikalavimų.
10.	<p>Valstybinio socialinio draudimo tarifų ir įmokų tobulinimas:</p> <p>Per pastaruosius penkis metus daugiau kaip trečdaliu sumažėjo nelaimingų atsitikimų darbe skaičius. Nelaimingų atsitikimų dažnumas (100 tūkst. darbuotojų tenkantis nelaimingų atsitikimų darbe skaičius) sumažėjo nuo 279 – 2006 m. iki 198 – 2010 m. Taip pat mažėjo darbdavių, valstybės ir socialinio draudimo išlaidos darbuotojų sveikatingumui gerinti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Siekiant užtikrinti efektyvesnę darbuotojų sveikatos ir gyvybės išsaugojimą, būtina tobulinti valstybinio socialinio draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų sistemos teisinį reglamentavimą, kad tarifai būtų peržiūrėti ir vykdomas įmokos po įmonės patikrinimo.

Lietuvos Respublikos
vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius

Mindaugas Pluktas